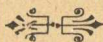

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangelikus bel- és külmisziói folyóirat.

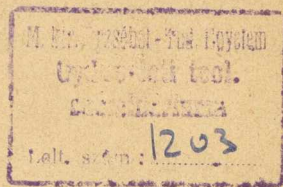
Felelős szerkesztő és kiadó:

SCHOLTZ ÖDÖN evang. lelkész,
Agfalva (Sopronmegye)

Scholtz Ödön

X. évfolyam.

SOPRON.

TÖRÖK ÉS KREMSZNER KÖNYVNYOMDAI INTÉZETE

1907.

TARTALOMJEGYZÉK.

Írásmagyarázat.

	Lap:
Apost. cselek. 28, 2. <i>Mesterházy Sándor</i>	61.
Gal. 6, 9	1.
János ev. 4, 14—15. <i>M. S.</i>	153.
János ev. 12, 2. <i>B. K.</i>	217.
János ev. 21, 15. <i>M. S.</i>	113.
✓ Lukács ev. 2, 34—35. <i>P. K.</i>	261.
Máté 6, 24. <i>K.</i>	237.
Máté 7, 14.	133.
Máté 10, 14. <i>Gm. H.</i>	93.
I. Mózes 22, 9—12; János ev. 3, 16. <i>Rédei Károly</i>	33.
IV. Mózes 21, 8—9; János ev. 3, 14—15. <i>Rédei Károly</i>	177.
14. Zsoltár 1. vers <i>L. L.</i>	197.

Költemények.

Az Istenben való bizodalomról. <i>Gerhardt Pál</i> után	35.
Ének. <i>Sántha Károly</i>	62.
Ujévkor. <i>Sántha Károly</i>	2.

Általános vonatkozású cikkek.

Az Úri szent vacsora a Formula Concordiae VII. cikke alapján <i>Schmidt Károly Jenő</i> , licentiátus	238., 266.
„Christian Science“. <i>Gotthold</i>	105.
Ezerkilencszázhet—ezerkilencszáztizenhét. <i>Scholtz Ödön</i>	263.
Németországi utazásom. <i>Scholtz Ödön</i> . . 15., 75., 125., 141., 222., 245., 270.	

Belmissziói cikkek.

✓ A magyar reformáció nagyasszonyai, mint belmisszióink uttörői. <i>Payr Sándor</i>	120., 136.
A napirendre került egyetemes és kerületi árvaházak felállítására vonatkozó pontozatok. <i>Scholtz Ödön</i>	134.

„Bethel“, Bodelschwing lelkész belmissziói intézménye epileptikusok és hülyék számára. <i>Wallrabenstein Jakab</i>	67.
Bibliaterjesztés 1906-ban. (A londoni bibliaház előleges jelentéséből). Emlékezzél meg a te teremtődről a te ifjuságodnak idejében. (Az ifjusági egyletek rövid története.) <i>Wallrabenstein Jakab</i>	154.
Mit tesz a brit- és külföldi Bibliatársulat Magyarorszáért?	94.
Ne legyen te közötted koldus. <i>Wallrabenstein Jakab</i>	156.
Pozsonyi diakonissza-anyaházunk. <i>S. Ö.</i>	4.
„Roth Teleky Johanna“ országos ág. h. evang. nőegyesület. <i>S. Ö.</i>	63.

Külmissziói cikkek.

A bázeli missziótársulat keletkezése s működése a jelen korban. I. <i>Stettner Gyula</i>	218.
A Lipcsei Misszióról :	
a) Évi ünnepély és közgyűlés. <i>Zimmermann János</i>	146.
b) Misszióink iskola ügye. <i>Zimmermann János</i>	24., 50., 88., 102.
c) Legujabb hírek. <i>Z. J.</i>	207., 249.
A dumántuli egyházkerület lelkészegylete elé terjesztett missziói jelentés. <i>Scholtz Ödön</i>	180.
A harmadik missziói konferencia Herrnhutban. <i>Sch. J.</i>	168.
A neuendettelsau misszió Uj-Guineában. <i>Deinzer M.</i>	18., 46., 83.
Khinai levelek. <i>Hermann Adolf</i>	186., 205.
Magyarhoni ágost. hitv. evang. misszióegyesület (Alapszabálytervezet és indokolás.) <i>Scholtz Ödön</i>	114.
Uj-Zéland	226.

Életrajzok.

Erzsébet magyar királyleány élete. <i>Kovács Zsigmond</i>	186.
Flidner és Kaiserswerth, <i>Gyalog István</i>	7, 96.
Gerhardt Pál. <i>Kovács Zsigmond</i>	36.
✓ Gerhardt Pál hitvese. <i>P. K.</i>	80.
Linné Károly. (Részletek a természettudós és hívő keresztény életéből.) <i>Frbt.</i>	165.
✓ Ruyter Mihály. <i>Pröhle Károly</i>	243.

Irodalom.

a) Magyar könyvek.

A keresztény Anyaszentegyház története. —str.—	253.
A magyar klerikalizmus rabszolgái.	189.
Az apostoli hitvallás. —tz.	54.
Melanchton beszéde Luther koporsója felett.	189.
Szent János evangélista élete. —tz.	171.

b) Német könyvek.

Aus Doktor Martin Luthers Leben und Haushalt. — <i>tz.</i>	172.
Biblische Zeit- und Streitfragen. — <i>r.</i>	209.
Eine Diaspora-Reise nach der Halbinsel Malakka	254.
Geschichte der evangelischen Kirche in Deutschland	254.
Jesus Christus für unsere Zeit. — <i>r.</i>	190.
Lieder Paul Gerhardts	55.
Mission und Kolonisation in ihrem gegenseitigen Verhältnis	254.
Natur und Sittlichkeit	209.
Neue kirchliche Zeitschrift. — <i>r.</i>	172.
Pastoraltheologie. Gedanken und Erwägungen aus dem Amt für das Amt. — <i>pf.</i>	190.
Paul Gerhardt. Sein Leben und seine Lieder	55.
Realencyklopädie für prot. Theologie und Kirche. <i>Dr. Daxer György</i>	27.

Belföld: 28., 56., 91., 106., 131., 150., 172., 192., 221., 231., 255., 274.

Külföld: 30., 59., 109., 132., 150., 175., 194., 215., 259., 275.

Egyröl-másról: 30., 111., 195., 215.

Persely: 32., 60., 92., 112., 132., 152., 176., 196., 215., 235., 254., 275.

Üzenetek: 32., 60., 92., 112., 132., 152., 176., 196., 235.

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus bel- és külmisziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,
Ágfalva (Sopronmegye);

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számítanak.

A jótéteményben pedig ne restüljünk meg: mert a maga idejében aratunk, ha meg nem restülünk. Galat. 6, 9.

Isten kegyelméből ismét egy új évbe léptünk. Mint egész földi életünk, úgy ez az új év is vetési idő: akár jót cselekszünk, akár rosszat, minden gondolatunk, minden szavunk és tettünk egy-egy elvetett mag, mely bizonytalannal kikél és gyümölcsöt terem. S a gyümölcs olyan lesz, amilyen a mag volt. „Hogy ha valaki épít e fundamentomra (mely a Jézus Krisztus) aranyat, ezüstöt, drágaköveket, fát, szénát, pozdorját; mindenek munkája nyilván lészen; mert a nap megmutatja“ (I. Kor. 3, 12—13). Fogadjuk meg azért az új év elején az apostol tanácsát: *A jótéteményben pedig ne restüljünk meg.* Igen, a jótétemény, a keresztény könyörület munkáiban való résztvétel a legjobb mag, amit ember elvethet. S hány alkalom kínálkozik erre minden nap, minden órában! „Szegények mindenkor lésznek veletek“ mondja az Ur. De a szegénység, a nyomor talán soha nem volt olyan nagy vagy legalább oly szembetűnő, mint napjainkban. És pedig *nem csak a testi nyomor*, a min talán e világnak is megesis néha a szive, ha szeretetből nem, hát azért, mivel retteg az öntudatra ébredt nyomorgók tömegétől, *hanem a lelki nyomor is*, a mivel e világ nem igen törődik, de a mi nemesak az illető egyénre, hanem az egész társadalomra is sokkal nagyobb veszedelmet rejt magában. Ezen korunk felett vihar felhő gyanánt lebegő veszedelem elől csak úgy menekülhetünk, ha a jótéteményben meg nem restülünk s a gyakorlati kereszténység szolgálatába szegődünk, mely a hit mélyéből fakadó szeretet mele-

gével keresni igyekszik, a mi elveszett és erősíteni azokat, kik halandó félben vannak. A keresztény mentő szeretet szolgálatában állnak a „Missziói Lapok“, melyek hasábjain feltárjuk ugy a kereszténység körén belül, mint a pogány világban pusztító testi és lelki nyomort a maga teljes borzasztóságában, de egyuttal rámutatunk azon utakra és módokra is, a melyeken a keresztény szeretet e nyomor enyhítésén fárad s teljes megszüntetésére törekszik. Könyörgünk az Urhoz, adjon erőt ugy nekünk, mint munkatársainknak, hogy a megkezdett szent munkában meg ne restüljünk s irányítsa olvasóink szívét is ugy, hogy mindinkább hajlandók legyenek részt venni a bel- és külmisszió szent munkájában, ha tehetik személyes közreműködéssel, ha nem akkor legalább imáik és szerető szivből folyó adományaik által. Milyen biztató az ígélet: „Mert a maga idejében aratunk, ha meg nem restülünk.“ A vetésre eljön az aratás! Azért bár ugy tetszik, mintha elvilágiasodott hazai egyházunkat nem lehetne felébreszteni a közöny és tétlenség álmából, csak végezzük lelkiösmerelesen a vetés munkáját, az aratásnak Ura biztonnal elküldi hozzánk is az aratásnak idejét. Ne riasszon vissza senkit, hogy itt a földön sokszor „más a magvető és más az arató“ (Ján. 4, 37). Ez Isten akaratától függ. De ha a jótéteményben a sok keserű csalódás dacára meg nem restülünk, hanem gyarlóságunk tudatában is hiven teljesítjük keresztény kötelességünket s betölteni igyekszünk a szeretet törvényét: amaz örökké való aratást senki sem veheti el tőlünk. Fel tehát uj erővel a szent munkára, hogy ha majd egykor le kell rakni sarlóinkat az Ur trónusa elé ott, hol nagy örömmel aratnak, a kik itt könnyhullatással vetnek (126 zsolt. 5.), ne kelljen megbánnunk, hogy a vetés idején nem voltunk elég hűek és szorgalmasak. Legyen *jelszavunk* az uj esztendőben: „A jótéteményben ne restüljünk meg: mert a maga idejében aratunk, ha meg nem restülünk.“ Amen!

Üjévkor.

Áldott Jsten, templomodba jöttünk,
S égre tárul szívünk és karunk,
Gyorsan szállnak a napok fölöttünk,
Nemsokára sirba roskadunk.

Mit rebegjen a mi gyöngye ajkunk?
 Meghatottan csak Feléd sóhajtnék,
 S míg fohász közt könnyeink peregnek,
 Hálát mondunk a Te nagy nevednek!

Hála Néked bőkegyelmű Jsten,
 Ki fölöttünk hiven örködöl.
 Áldásodnak rajtunk száma nincsen,
 Mint csillagnak, mely fenn tündököl.
 Nagy jószágod az, hogy még mi élünk,
 S utainkon Te valál vezérünk,
 Bajtól óvtál, bajból kiragadtál,
 S örömet, bút csak javunkra adtál.

Am hálánkba jajszók is vegyülnek,
 Hogy napunk oly sokszor elborult.
 Minket összegyűjtött még ez ünnep,
 Oh de hányra sirhalom borult!
 Szálljon áldás a nyugvók porára,
 S szent remény a sírok homlokára!
 Szálljon áldás az Jsten nevére,
 Ki vigaszt nyújt a szivek sebére!

Áldott Jsten áldott adománya,
 Égi vallás, légy hű angyalunk!
 Életünket szélvész veti — hányja,
 Légy kösziklánk, élünk vagy halunk!
 Te törled el a mi bűneinket,
 Te kísértél óva, áldva minket;
 Te kísérj el eltünk alkonyáig,
 Hol küzdelmünk békességre válik!

Mig a vég jön, áldj meg minket, Jsten
 Új reménnyel ez újévben is!
 Hívő lelkünk csak Reád tekintsen,
 S harc nem csüggeszt, nem sért meg tövis.
 Adj oh Jsten boldog ujesztendőt,
 Szép hazánknak áldott szép jövendőt
 Hints áldást a koronás királyra,
 Egyházunkra s az egész világra!

Sántha Károly.

Pozsonyi diakonissza-anyaházunk.

Lapunk mai számában megkezdjük *Fliedner* Tódornak az evangélikus diakonissza-intézmény megalapítójának életrajzát, kinek nevéhez fűződik a hála és elismerés azért, hogy a női kedélyben fekvő, de addig lekötött nagy és mély vallásos erőt felszabadította és az evangélikus egyház szolgálatába állította.

Az általa létesített diakonissza-intézményt eleinte Németországon is idegenkedéssel fogadták, de az egyház ügyét szívükön viselő körök csakhamar felismerték annak nagy jelentőségét, úgy hogy a *Fliedner* által 1836-ban Kaiserwerthben alapított első diakonissza-anyaház mellett ma, 70 év múlva, már 61 diakonissza-anyaház van Németországon körülbelül 14,000 nővérrel.

A *Fliedner* által alapított Kaiserswerthi anyaház mai nap a poroszországi uniált evangélikus egyház legjelentősebb diakonissza-anyaháza. Az ágost. hitv. evangélikus egyházra a *Löhe* Vilmos által 1854-ben Neuendetelsauban (Bajorország) alapított diakonissza-anyaház bir nagy jelentőséggel.

Diakonissza magyarul szolgálónőt jelent s kimondhatatlan azon áldás, mely a diakonisszák, evangélikus egyházunk ezen irgalmas nővéreinek szolgálatából az egyházra árad. Nálunk a diakonisszákat sokan csak betegápolónóknak tekintik, pedig ez téves nézet. Mindenütt, ahol a hit által erősített gyöngéd női kezek a Krisztus szeretetéről bizonyosságot tehetnek, munkatér nyílik a nővérek részére. Azért a diakonisszák nem csak betegápolónók, hanem nevelőnők s tanítónők is s feladatuk, hogy Istentől nyert adományuk és tehetségük szerint embertársaik minden baján segíteni igyekezzenek.

Nálunk 1866-ban létesült az első diakonissza-anyaház. A budapesti kisded német-református gyülekezet hívő tagjai alapították „Bethezda“ (Ján. 5, 2 s köv.) néven. Mintha azonban a hazai református egyház talaja tulkevény volna; a diakonissza-intézmény nem tud benne gyökeret verni, — a „Bethezda“ református diakonissza-anyaház nem igen fejlődik.

Egyházunkban a hitközöny még tovább akadályozta az áldott diakonissza-intézmény meghonosítását, míg 1890 őszén Pozsonyban egy bizottság nem alakult, melynek buzdítására az ottani gyülekezet 1891 augusztus 2-án, *minden külségély nélkül*, saját költségén, megnyitotta az első magyarországi ágost. hitv. evang. diakonisszaházat.

Pozsony kiválóan alkalmas hely volt ezen intézet felállítására, mivel az ottani gyüleket kórház, árvaház s más jótékony intézetek felett rendelkezik, ahol a nővérek kezdettől fogva munkát leltek. A Felső-Ausztriában fekvő gallneukircheni anyaház két nővért bocsátott a gyülekezet rendelkezésére. Ezekkel, valamint két belföldi diakonisszanövendékkal nyílt meg az intézet. A nővérek eleinte csak a kórházban lévő betegek ápolásával foglalkoztak, de csakhamar reájuk bízta a leányárvaház vezetését is s emellett, amennyiben idejük engedte, magánbetegápolást is végeztek s részt kértek a gyülekezet minden szeretetmunkájából.

Természetes, hogy a diakonisszaügynek eleinte egyházunkban is sok nehézséggel kellett megküzdenie. Sokan azért nézték rossz szemmel, mivel „külföldi“ nővérynek tartották, mások s kivált a névleges keresztények azon határozott keresztény alapelveken ütköztek meg, melyeken az intézmény felépült. De azért az intézet Isten segítségével oly szép fejlődésnek indult, hogy ma alig 15 évi fennállása után, már 62 nővér áll szolgálatában.

A pozsonyi gyülekezet a diakonissza-intézet alapításakor, nemes önzetlenséggel hazai ágost. hitv. evangélikus egyházunk egyetemére is gondolt s intézetét kezdettől fogva *anyaháznak* vagyis országos egyházunk diakonissza-ügye központjának szánta. Azt tervezte, hogy idővel más gyülekezeteknek is ad nővéreket, ha diakonisszát akarnak alkalmazni s ezen nemes terve csakhamar valóra vált. Az első diakonissza-állomás 1895-ben Sopronban létesült s 1906 végén már 10 állomás volt betöltve 19 nővérrel. Ezek: *Sopron* 3 nővérrel, kik gyülekezeti és magán betegápolással foglalkoznak s a leányegyletet vezetik. *Eperjes* 2 nővérrel betegápolás végett. *Kőszeg* 2 nővérrel, kik a betegápoláson kívül kézimunka iskolát tartanak s a leányegyletet vezetik. *Rozsnyó* 1 nővérrel, ki a polgári leányiskolában s a gyülekezetben betegápolást végez. *Pinkafő* 2 nővérrel kik közül az egyik beteget ápol, kézimunka iskolát s leányegyletet vezet, míg a másik az óvodát vezeti. *Lőcse* 5 nővérrel, kik a Hermann Gusztáv-kórházban a betegápolást és háztartást vezetik s azonkívül a gyülekezetet is gondozzák. *Locsmánd* 1 nővérrel, ki az óvodát vezeti. *Modor* 1 nővérrel betegápolás végett a gyülekezetben s a kerületi leányiskolában. *Késmárk* 1 nővérrel ki betegápolást végez s végül *Driethoma* (Trencsén mellett) 1 nővérrel, ki mint okleveles tanítónő működik s emellett betegápolást is teljesít.

Már ezen kimutatás is bizonyítja, hogy a nővérek az anyaházban milyen alapos és lelkiösmeretes kiképzést nyernek. Lelki vezetőjük és nevelőjük *Schmidt* Károly Jenő pozsonyi lelkész, ki apostoli buzgósággal fáradozik a diakonisszaügy érdekében hazai egyházunkban. Jelszava a nővérek nevelésénél és vezetésénél: *egyházias szilárdság és hitbeli mélység!* E nélkül minden gyakorlati ügyesség és rátermettség, minden lázas és sokoldalú tevékenység a nővérekre nézve inkább káros, mint hasznos. Schmidt 1900-ban evangélikus lutheránus diakonisszák számára összeállított „Kérdéseket“ adott ki, melyek a külföldön is figyelmet keltettek. Ezen kérdésekkel az unionista és pietista rajongástól akarja megóvni a nővéreket, utmutatást nyújt nekik mindannak helyes felhasználásához, amit az Igében és a szentségekben birunk s komolyságra, töredelmes bűnbánatra, gyermeki hitre, világosságra, a kis dolgokban való hűségre s az Urnak csendes szívvel való követésére akarja őket vezetni.

A diakonisszák orvosi kiképzését dr. *Falb* Virgil pozsonyi gyakorló orvos, a magyar biblia magyarázatokat *Pröhle* Henrik lelkész, a reáltárgyakban való oktatást ifj. *Nitsinger* Pál tanító, a többi hivatásbeli szakokban való tanítást pedig *Billnitzer* Matild főnöknő vezeti. A főnöknő leibitzi (Szepesmegye) születésű, ki Neuendettelsauban készült elő nemes hivatására s kit az ottani anyaház nagylelkűen átengedett intézetünk élére. Neuendet-

telsaival annyiban is összeköttetésben áll anyaházunk, hogy néhány nővérünk további kiképzés végett mindig kimehet az ottani intézetbe, ami megbecsülhetetlen előny reájok nézve.

Mivel a diakonisszákat alkalmazni akaró gyülekezetek száma egyre szaporodik, okvetlen szükséges, hogy a nővérek száma is szaporodjék. Hány kegyes nőtagja van egyházunknak, kik szívesen lépnének ar Ur szolgálatába, de nem tudják, hogy hová forduljanak e végett.

Hivjuk fel figyelmüket a diakonissza hivatásra. Beléphet az anyaházba minden 18 és 40 év közötti komoly lelkületű ágost. hitv. evangélikus hajadon vagy gyermektelen özvegy, ki az Ur Jézusnak és egyházának, állandó hivatásban szolgálni akar s amellet ép, erős testalkattal s művelődésre képes lélekkel bir. A felvétel rendszerint minden év szeptember hó 1. napján történik. Közelebbi utbaigazításért Schmidt K. J. lelkészhez (Pozsony, Bél Mátyás utca 23. sz.) kell fordulni. Különösen kívánatos volna, ha minél több képesített tanítónő lépne a diakonissza intézetbe, kik aztán megfelelő kiképztetésük után mint diakonissza-tanítónők működhetnének gyülekeze-teinkben. *Sőt oda kell törekedniünk, hogy idővel kerületi felső leányiskoláink is diakonisszia-tanítónők vezetése alá jussanak.* És pedig nem csak azért, mivel ez sokkal jutányosabb volna, hanem főként azért, mivel ez által ezen intézeteinkben is biztosíthatnók az egyházas szilárdságot és hitbeli mélységet leányaink nevelésénél.

Nagy baj, hogy az anyaház mostani épülete már az eddigi nővéreket és diakonissza növendékeket is alig képes befogadni s a mellett oly nedves és egészségtelen, hogy egy uj anyaház építése elődázhatatlan, égető szükségét képez. Csakhogy ehez óriási összeg, csekély számításal 160.000 korona szükséges. Mert az uj épületet nemcsak az egészségügyi követelményeknek megfelelően kell felépíteni, hanem úgy, hogy az évtizedeken át elég nagy legyen a jelentkező s remélhetőleg évről-évre szaporodó nővérek befogadására. Elengedhetetlen kellék továbbá, hogy az uj anyaház szép, nagy kertbe kerüljön, hol idővel esetleg uj épületet is lehessen emelni. Mert mi sem kellemetlenebb, mint ha az ilyen intézeteket épen akkor, mikor virágzásnak indulnak, a kellő építő hely hiánya gátolja a fejlődésben, illetőleg a terjeszkedésben.

A pozsonyi gyülekezet 1902. október 5-én elhatározta az uj anyaház építését s 1904-ben hölgybizottságot alakított a gyűjtés foganatosítása végett. Eddig kerek 47.000 korona gyűlt be az építési alap javára. Csakhogy ez még nem elég s az sem kívánható, hogy a pozsonyi gyülekezet *egyedül* viselje az intézet fejlesztésével járó óriási terhet, mikor az intézet áldását *egész* országos egyházunk élvezi. Azért a pozsonyi gyülekezet ezen mű fejlesztésénél joggal számíthat egész egyházunk áldozatkész támogatására. Igaz, hogy z egyetemes gyűléshez 1905-ben benyújtott segélyt kérő folyamodványa elutasításban részesült. — Annál szebb, hogy az egyetemes gyámintézet Pozsonyban tartott legutolsó közgyűlése 1500 koronát szavazott meg e célra. Nézetünk szerint ezt az összeget állandóan, de legalább is mindaddig folyósíthatná az egyetemes gyámintézet a pozsonyi diakonissza-anyaház részére, mig az uj épület felépül, illetőleg mig a rajta

maradó adósság az utolsó fillérig fedezve lesz. A dunántuli egyházkerület is követendő szép példát nyújtott azzal, hogy a diakonissza-anyaházra már kétszer egymás után megszavazott az államsegélyből 500 illetőleg 600 koronát. Ujabbidőben már csaknem az összes kerületek, esperességi gyámintézetek, továbbá a németországi áldott „Lutherische Gotteskasten“-ek s a Gusztav Adolf egyes nőegyletei is tetemes összegeket juttattak az építési alapra. A diakonissza-anyaházról kiadott legujabb jelentésben ezt olvassuk: „Ha Magyarország minden evang. gyülekezete évente csak 5 koronát áldozna a diakonissza-intézmény céljaira, teljesen segítve volna rajtunk. Törlesztéses kölcsön igénybevételével már most megkezdhetnénk az építkezést s nem kellene az egész összeg egybegyűltéig várnunk.“ Teljesítse hát minden egyházi tényező kötelességét, hogy az építkezés minél előbb foganatosítható legyen. Az értesítő a nővérek között előforduló feltűnően sok betegséget is „a tarthatatlan sőt botrányos lakásviszonyokkal“ hozza vonatkozásba. Igyekezzünk azért vállvetett munkával odahatni, hogy a nővérek, kik éjjel nappal oly lelkiösmeretes szeretettel ápolják és gondozzák a szegény betegeket, tanulási idejüket s pihenő óráikat egészséges lakásban tölthessék. Csak így lesznek képesek nehéz hivatásuknak megfelelni.

A pozsonyi diakonissza-anyaházról szólva, nem feledkezhetünk meg a vele összefüggésben 1900-ban létesített könyvraktárról sem. Ezen könyvraktár vagy jobban mondva könyvkereskedés *Kowarik* Mihály diakónus vezetése alatt áll s fenállása első hat évében már is 20.554 K 55 f értékű bibliát s vallásos iratot és könyvet árusított el. Mivel ezen könyvkereskedés tiszta jövedelme is a diakonissza intézet céljaira szolgál, kívánatos, hogy egyházunk minden tagja, de főképen a lelkészek, ott szerezzék be könyvszükségletüket. Tegyük fel, hogy a könyvraktárnak átlag 25% tiszta haszna van az eladott könyvek után, úgy ha évenként 10.000 korona áru könyvet helyezhetne el, ebből 2500 K tiszta haszon maradna a diakonissza-intézet javára. 1905-ben 4440 K 78 f volt a forgalom. Rajtunk áll, kizárólag rajtunk, hogy ez az összeg évről-évre tetemesen emelkedjék.

Bárha sikerülne ezen sorokkal pozsonyi diakonissza-anyaházunk iránt általánosabb érdeklődést, szeretetet s áldozatkészséget ébresztenem s felkeltenem azt a tudatot, hogy ezen szeretetintézmény, mely az egész egyháznak szolgálni akar, méltó az egész egyház pártoló szeretetére. Itt is áll az Irás szava: „Egymásnak terhét hordozzátok, és úgy töltsétek be a Krisztus törvényét!“ (Gal. 6, 2.)

S. Ö.

Flidner és Kaiserswerth.

Irtá: Gyalogh István.

A ki Pál apostolnak a korinthusiakhoz irt első levele 12. részének olvasásakor csak a felett tud keseregni, hogy azon charismákat, a melyekkel hajdan a korinthusiak ékeskedtek, ma már a Lélek senkinek sem osztogatja,

az csak arról tesz bizonyosságot, hogy nem ismeri jelentőségét ama két szónak, a melyet címül cikkünk élére irtunk.

Ha valaki, ugy *Fliedner* Tódor, az igénytelennek látszó kaiserswerthi pap, a ki az apostoli kornak diakonissza-intézményét új életre ébresztette, — kétségtelenül fel volt ruházva mindazon lelki ajándékokkal, a melyek a fentemlített levélben felsorolva vannak. És az a hűség, a mellyel Fliedner az Úrtól nyert ajándékokkal gazdálkodott, — bátran elmondhatjuk — teljesen megüti Pál említett levelének 4. részében a sáfároktól követelt mértéket. — A mi pedig Kaiserswerthet illeti, ez a név a legszebb és legértetőbb illusztrációját képezi Krisztus urunk szavainak: „eképen lesznek az utolsók elsők“ Valóban, a rajnaparti kicsike

Fliedner Tódor.

város, a melyben az evangélikus hitélet csak alig-alig pislogott, egy földiekben koporsója zártáig szegény, de hitében dúsgazdag evangélikus lelkésznek munkálkodása következtében világhirűvé lőn. Kaiserswerth ma méltán nevezhető „hegyen épített város“-nak, a melyre tisztelettel és hálával tekint fel nem csupán Europa kereszténysége, de Izrael népe és az Allah-imádók serege is.

Ha az a sok köny, a mit Fliedner lelkének gyermekei, a kaiserswerthi diakonisszák, már fölszárítottak; ha az a sok seb a mit ők már bekötöztek; ha az a sok éhség és szomjuság, a mit ők lecsillapítottak; ha az a sok bűn, a mi az ő vezérlésük alatt visszaveretett, mind-mind egymás után megszólalhatna: e világnak végezetéig nem fogyna el az ő beszédük. Ilyen áldott munkát végeznek a diakonisszák.

Ennek az áldott — az apostoli korban született diakonissza-intézménynek nagypénteki álma hosszú évszázadokon át tartott. A reformáció világosságára a halott megmozdult. De fel nem ébredett. A várvavárt husvét csak akkor virradt fel, mikor a feltámadásnak harsonáját végre az eppsteini lelkész fiának ajaka érinthette. Hogy szólaltatta meg és mit zengett rajta: halgasuk meg!

I. Az isteni gondviselésnek titkos műhelye.

1822. január 18.-án váratlan dolog történt Kaiserswerthben. Az új lelkész, az alig 22. éves Fliedner Tódor a nélkül, hogy valakit is értesített volna róla, egy ernyővel kezében, gyalogszerrel vonult be kicsike parochiájára. Így kimélte meg hiveit az ünnepélyes fogadtatás költségeitől. Miután 27-én hivatalába beiktattatott, teljes ambícióval fogott hozzá hivatásával járó kötelességeinek teljesítéséhez. Különösen az elhanyagolt iskolásgyermekek ügyét karolta fel nagy szeretettel és lelkiismeretességgel. Vasárnap délutánonként lakására maga köré gyűjtötte őket és türelemmel foltozgatva ismereteiknek fogyatkozásait. Megragadott minden kínálkozó alkalmat, hogy hiveivel egyenként is érintkezésbe jöhessen. Éppen ezért szorgalmasan látogatta a betegeket, a bánatos szívéket, a szerencsétleneket. Csekélyke 180 tallérnyi fizetéséből még az anyagiakban is képes volt segíyezni szegényeit: a sinylődőknek levest küldött, másokat tűzifával segítkezett, a munkátlanoknak munkát keresett, az ügyefogyottakat befolyásával gyámolította.

Az új lelkészt hivei csakhamar szívébe fogadták. Boldog volt a nyáj, boldog volt pásztora is. Ekkor egy váratlanul bekövetkezett csapás a kaiserswerthi selyemgyárnak bukása, alapjaiban megrendítette a kicsiny gyülekezetet. Megrendítette, végpusztulással fenyegette mert hiszen ugyszólván a gyárnak hivatalnokai, munkásai tartották fenn addig ezt a katholicismus közé beszorult gyenge evangélikus kis egyházat. A támasz összeroskadt. Csak egy szélroham kell és halomba dől minden. Már mindenki, maga az egyházi főhatóság is a feloszlatastról beszélt. Ajánlották is Fliednernek, hogy fogadja el a Trier melletti Züsich meghívását. Ő azonban hallani sem akart egyikről sem: sem a gyülekezet feloszlatastról, sem az ő távozásáról. „Hát béres vagyok-e én?” veté oda tanácsadóinak. „Most hagyjam el nyájamat, mikor már látom az ugrásra kész farkast? Nem távozom. Megörzöm a reám-bizottakat.”

És megörizte. *Gyülekezetének megmentése, ez volt első hatalmas cselekedete.* Koldustarisznyát akasztott a nyakába, s miután hivei lelki szükségletének kielégítéséről gondoskodott, bejárta Németországnak egy részét, majd átment Hollandiába, onnan Angliába, és addig zörgetett, addig gyűjtögetett, míg a kaiserswerthi gyülekezet fenntartásához szükséges tőke együtt nem volt. Az amsterdami nagy templomban óriási hallgatóság előtt elmondott beszédével olyannyira mozgásba hozta a szíveket, hogy az utána következő napokon nem ő neki kellett zörgetnie, hanem a jó hollandusok kopogtattak adományaikkal Fliednernek ajtaján, az utcákon, uton-utfélen megállították s úgy kézbesítették filléreiket, avagy holland forintosait a szegény kaiserswerthi testvérek felsegítésére. Angliában a későbbi királynénak, az akkor még gyermek Viktóriának neve volt legelső a gyűjtőlistán. Utána főhercegek, főhercegnők következtek. Lehetetlen fel nem kiáltanunk: „Oh mely nagyon csodálatosak és nagyságosak, Uram, a Te utaid!”

Alig telt el egy esztendő s Fliedner visszatérhetett gyülekezetébe, a melytől 1823. június 1-én Ap. csel. XX. 28—32-vel bucsuzott el, s amelyet

tizenkét hónapig csak pásztorleveleivel táplálhatott. Az eredmény kielégítő volt. Az összegyűjtött tőke biztosította a lelkes és tanító szerény fizetését és lehetővé tette a szegények gyámolítását.

Igy mentette meg Fliedner a kaiserswerthi gyülekezetet a végbukástól, a csódtól, a feloszlástól. Mindazáltal nem a pénz volt a legbecesebb, a mit ő egy esztendei utjáról hazahozott. Arról a lelki haszonról, a mellyel utazása önmagára nézve járt, így ír: „Az általam felkeresett evangélikus országokban egész seregét ismertem meg azon jótékony intézményeknek, a melyeknek célja a testnek és a léleknek ápolása, a gyermekeknek oktatása és nevelése, a szegényeknek és árváknak gyámolítása, a betegeknek gyógyítása, a foglyoknak jó utra vezérlése; megismertem bibliaterjesztő társulatokat, missziói intézeteket stb., meggyőződtem egyuttal arról is, hogy mindezeket az intézeteket a *Krisztusban való élő hit* teremtette meg és tartja fenn. Ezen hitnek gyümölcseit látva és a szeretetben megnyilvánult erejét tapasztalva, az én gyenge hitem is sokat nyert erőben, szilárdságban.“

Es ezzel az uttal Fliedner befejezte iskoláit. Immár eléggé megérett arra, hogy honfitársait ne csupán szóval, de tettel is megtanithassa: csak az a hit valódi, a mely tevékeny a szeretetben.

Mi sem természetesebb, mint hogy Fliedner a gyülekezetében megkezdett, de félbeszakított munkát most fokozott lelkesültséggel és még nagyobb odaadással folytatta. Nem annyit dolgozott csupán, a mennyit *kell*et dolgoznia, hanem a mennyit csak *tud*ott. A vasárnapi isteniszteletek annál kedvesebbek voltak hivei előtt, minél tovább tartottak. Nagy gonddal kidolgozott prédikációi nem a saját bölcsességének voltak dokumentumai, hanem egyedül az evangéliomot hirdették. Az iskola vezetéséről a tanítóval gyakorta behatóan tanácskozott. A vallásoktatást maga végezte. Viszonzásképen a tanító a hétnek egyes estéin szívesen gyakorolgatta a felnőttekkel az egyházi énekeket, hogy a templomi éneklés javuljon.

Öröm volt nézni azt az eleven életet, a mely az egyszer már majdnem halottnak nyilvánított kaiserswerthi gyülekezetben kifejlődött. Az ezen időben alapított ifjusági- és mértékletességi egyletnek haszna, áldása is szemmellátható volt. E mellett hiveit, különösen a betegeket Fliedner most még buzgóbban, hűségesebben látogatta, mint annak előtte. „A legjobb előkészület a vasárnapi prédikációhoz — szokta volt mondani — abban áll ha hétközben hiveinknek lelki állapotát vizsgálgatjuk.“

De bármennyire kiterjedt Fliednernek figyelme gyülekezetének legapróbb érdekeire is, mindazáltal az ő tevékenysége nem maradhatott Kaiserswerth határai közé szorítva. Neve mind szélesebb körben lett tiszteltté és ismeretessé; 1828-ban a waldi tekintélyes gyülekezet hívta meg lelkészének. Negyven napi gondolkodás, erős belső küzdelem után kijelentette, hogy Kaiserswerthtől nem válik meg. Imádságos óráiban, mikor lelke a menyeei Atyával társalgott, bizonyára megértette, hogy ő reá még Waldnál is nagyobb gyülekezetet akar bizni az Ur: t. i. a *nyomorultaknak és elhagyottaknak beláthatatlanul nagy gyülekezetét*. És ezt a soha be nem fejez-

hető munkát Fliedner legalul: a börtönökben kezdte meg. Mert ott volt a nyomor, az elhagyatottság legnagyobb.

„Fogoly voltam és nem látogattatok meg . . .“ Fliedner úgy érezte, hogy a szemrehányó Krisztusi szavak különösképen ő hozzá vannak intézve. Hogy a börtönökben uralkodó szánalmas állapotokat — a melyekről beszélni már eleget hallott — közvetlen közelből megismerhesse, kész lett volna magát a Kaiserswerthtől nem messze fekvő düsseldorfi fogházban lecsukatni. Mikor e kérésével elutasították, arra kérte a fogház vezetőségét, engedessék meg neki, hogy az evangélikus foglyoknak vasárnaponként isteniszteletet tarthasson. Ezt az óhaját szívesen teljesítették.

1825. október 9-én tartotta Fliedner a düsseldorfi fogházban az első isteniszteletet — imaház hiányában — egy ajtóközben állva; az egyik szobában a férfiak, a másikban a nők gyülekeztek össze. Ettől kezdve nem mult el vasárnap délután a nélkül, hogy Fliedner a foglyoknak istenigéjét ne hirdette volna. Se téli hideg, se szakadó eső nem volt képes őt visszatartani attól, hogy düsseldorfi önkéntes missziói útját — gyalogosan — meg ne járja. Pedig akkor már gyakorta tüdővérzése is jelentkezett. Ő joggal mondhatta Pál apostollal: „az én életem is nékem nem drága, csak elvégezhessem örömmel az én futásomat és a szolgálatot, melyet vettem az Ur Jézustól, hogy bizonyoságot tegyek az Isten kegyelmének Evangéliomáról“

A düsseldorfi fogház után következett a brauweileri dologház, s ezek után a többi hasonló intézetek meglátogatása. E munkája, e látogatásai közben Fliedner előtt egy nagy-nagy mező tárult fel, a melyen szanaszét heverték a társadalomból kivetett száraz, élettelen esontok. Igen nagy részben Fliedner imádságainak, fáradhatatlan tevékenységének az eredménye, hogy Istennek kegyelme elküldé e mezőkre az újjáteremtő, életadó Lelket.

E közben az Istentől kiválasztott férfiú körül egy nem nagy, de annál lelkesebb tábor képződött. Tagjai 1826. június 18-án megalakították az *első német fogházegyesületet*, a mely célul tűzte ki a rajnamelléki és westfáliai fogházakban lelkészek és tanítók alkalmazását, a foglyoknak kor és bűncselekmény szerinti osztályozását, valamint munkával való foglalkoztatását, végül szabadonbocsáttatásuk után is a róluk való gondoskodást, elősegítvén az életben való boldogulásukat. Azalatt míg az egyesület alapszabályainak miniszteri hitelesítése késett, Fliedner újból beutazta Hollandiát, tanulmányozta az ottani fogházak berendezését, különös figyelmét pedig azokra a munkáskoloniákra fordította, a melyekben a németalföldi kormány büntetésüket kitöltött rabokat és koldusokat helyezett el, hogy őket rendes, hasznos foglalkozáshoz szoktassa. E tanulmányuton szerzett tapasztalatait később egy könyvben kiadta. E könyv egy sóhajjal kezdődik és egy nagyszerű gondolattal végződik. „Miért is nem tudják a német keresztények is úgy a szívéükön viselni a raboknak, a betegeknek, szegényeknek és árváknak szánandó sorsát, mint a hollandusok!“ Ez volt a sóhaj. Könyvének végén pedig reámutatott arra az ezeryi és milliónyi áldásra, a melyet az evangélikus egyházban az apostoli kor diakonissza-intézményének feltámasztása eredményezni tudna. Ez volt a nagyszerű gondolat.

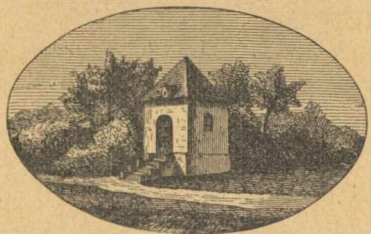
Igy készült el az isteni gondviselésnek titkos mőhelyében az új életre ébresztő harsona. Lassan készült, kilenc évig készült. De akkor aztán isztán, érthetően jött ki rajta a hang: „ . . . Néked mondom, kelj fel!”

II. Fliednerék munkája.

A mi eddig történt, az csak előkészület volt. A tulajdonképeni munka most vette kezdetét. És ehhez a munkához szerzett az Ur segitőtársat. Az a nő, a ki holta napjáig nemcsak buját-baját osztá meg férjének, de azt a gyönyörűséges igát is hűségesen segíté hordozni, a melyet az Ur választott emberének vállaira rakott, az aitenbergi uradalmi számtartónak, *Münster* Andrásnak leánya: *Frederika* volt. A házastársaknak gyakori, komoly eszmecseréjéből leszűrődött az a meggyőződés, hogy kárbavész minden lépés, a mely a rabok keresztényi szellemben való nevelése, javítása körül tétetik, ha szabadonbocsáttatásuk után magukra hagyatnak. Hidat kell építeni a börtön és a társadalom között. Menedékházat kell alapítani, a hol a rabviseltek meghuzhassák magukat addig, míg a tisztességes emberek ismét maguk közé nem fogadják őket. Itt a javulásnak az a csirája, a mely az egyesnek szívében esetleg megfogamzott, tovább ápolható volna mindaddig, míg erős gyökeret nem ver.

Ilyen gondolatok közt érte Fliednert a fentebb már említett fogházegyesület elnökének azon indítványa, hogy az egyesület alapítson rabviselt nők befogadására menedékházat. Az indítvány egyhangulag elfogadtatott. De hol legyen felállítva ez az asylum? És ki vegye az ügyet kezébe? Fliedner a nagy, tehetős gyülekezetekre gondolt. Miután azonban mindenütt nehézségekkel találkozott, fenkölt gondolkozásu és lelkületü hitvesének bátorítására 1833. június 9-én bejelentette a fogházegyesületnek, hogy az asylum létrehozatalát ő fogja megkísérteni kicsiny gyülekezetében. Pénze nem volt; de volt hite és szeretet szívében. És ezzel győzött. Az embernek is addig, míg csecsemő, — egy böleső képezi hajlékát. Menedékháznak is jó volt kezdetben Fliednernek egy 10 láb hosszú és ugyanolyan széles kerti szobácskája. Ez az asylum, a mely Fliednernek személyes felügyelete mellett eleinte Fliednerné nemesszívü barátnéjának, *Göbel* Katalinnak, később pedig — diadalmas fejlődése során — diakonisszáknak vezetése alá került, csakhamar magdalenummá, bukott leányok otthonává egészítettet ki. Nem adhatunk elegendő hálát Istennek, mikor az évi jelentésekben azt olvassuk, hogy az asylum és magdalenum áptoltjainak átlag fele megmenthető, visszavezethető a tisztességes életre.

Később talán szólhatunk még róluk részletesebben. Most csak azt óhajtjuk kiemelni, hogy a kicsike asylum Fliedner kertjében, ez volt a ma már világhírü, Istentől emberektől sokszorosan megáldott kaiserswerthi intézeteknek alapja.

Fliedner kerti szobája.

Bár Göbel Katalin még nem diakonissza, mindazáltal benne már a római levélnek feltámadott vivőjét, a Pál apostol által dicséretekkel elhalmozott Fébét üdvözölhetjük. Ő volt a feltámadás napjának első hajnali sugára. A teljes husvéti nap 1836. okt. 13-án kelt fel. Ez az október 13-a a diakonissza intézmény történetének legnevezetesebb dátuma. *E napon alapította meg Fliedner az első diakonissza-intézetet.* Hogyan? Egy krajcár nélkül. Mire támaszkodva? Egyedül hitére, Istenbe vetett rendíthetetlen bizodalmára támaszkodva. Milyen munkaprogrammal? Diakonisszákat képezni, nevelni és beteget gyógyítani testileg is, lelkileg is.

Az ember valóban hajlandó Fliednert vakmerőnek tartani, mikor ezen ő speciális hivatása megkezdésének körülményeit olvassa. Mikor látja, hogy a kezdés nehézségeit magára vállalni senki sem meri, április 20-án megveszi Kaiserswerthben a legnagyobb házat a nélkül, hogy tudná, miből fogja az árát — 2300 tallért — Mártonnapkor kifizetni. És még ha legalább erkölcsi támogatásban részesült volna. De Kaiserswerth lakossága vállalkozását a legnagyobb ellenszenvvel fogadta. Egy evangélikus orvos meg, a kit Fliedner tudatlansága miatt a kórházi orvosi állás betöltésénél egy katolikussal szemben mellőzött, azzal tüzelte az amugy is felháborodott lakosságot, hogy a kórházat majd megtömi pestis- és cholera-betegekkel, a kik rövidesen megfertőztetik egész Kaiserswerth levegőjét. S hogy az ilyen beszédek készpénz gyanánt vette a lakosság, könnyen elképzelhetjük, ha figyelembe vesszük, hogy ebben az időben Németországban alig tudták, mi is az a kórház. A falusi meg a kisvárosi ember csak úgy beszélt róla mint mi a tengerről. Annyira ritka és ismeretlen volt. De a lakosságnak ellenszenvé még nem volt az egyedüli baj. Hol vegye az intézet berendezését? Honnan a kórházba szükséges ágyakat, fehérenemüket? S a mi a legfőbb: ki fog vállalkozni a XIX. században a diakonissza terhes hivatására? E kérdésekre volt nehéz a felelet.

Bármilyen sötéten tornyosultak is azonban az aggodalmaknak fellegei Fliedner feje fölé, mindig a filippibeliékhöz intézett szózáttal vigasztalta magát: „a ki elkezdette mi bennünk a jó dolgot, el is végzi azt bizonynal.“

És hite nem szégyenült meg. A vételár részint adományokból, részint kölcsönökből a megállapított napon kifizettetett. A münchen-gladbachi evangélikusok Fliednernek egy missziói ünnepélyen körükben elmondott beszéde hatása alatt gyűjtést rendeztek és e gyűjtésnek eredményeképen egy hatalmas ládát küldtek a kaiserwerthi diakonissza-intézetnek, illetve kórháznak. A láda tömve volt lepedőkkel, zsebkendőkkel, kötszerekkel és mindenféle kórházakban szükséges dolgokkal. Volt tehát már ház, innen-onnan került egy néhány ágy, asztal, székek és konyhaedények is. De kik lesznek a diakonisszák?

Igy nyílt meg 1836. október 13-án az első diakonissza-intézet diakonisszák, a vele kapcsolatos kórház betegek nélkül. Mindenki mosolygott. Csak Fliednerék nem. Ők hittek, biztak, buzdítottak, lelkesítettek szóval, levelekkel mindenfelé. Október 16-án jelentkezett az első beteg, egy kato-

likus szolgáló leány. Fliednerné és dajkája ápolták. 20-án megérkezett az első diakonissza, *Reichardt Gertrud*, egy ruhr-orti orvosnak leánya, a ki Fliednerrel való hónapokig tartó tárgyalásután végre elhatározta magát a nehéz lépésre. A mint a jég meg volt törve, Gertrud testvért csakhamar többen követték. Dolgnak is akadt hamarosan. A hónap végén már négy nehéz beteg van a házban. Ágylepedőjük pedig csak hét. Bizony Gertrud testvér minden este odaállt a mosóteknő mellé és éjjel lakószobájában a kályhánál szárogatta a ruhákat, hogy reggel frisset adhasson betegjeinek.

Reichardt Gertrud, az első diakonissza.

A diakonisszákot a betegek körüli teendőkre az orvos és Gertrud testvér tanították. A lelkiekben, a keresztényi ismeretekben való oktatást és a diakonissza-hivatásnak helyes értelmezését Fliedner tekintette kedves kötelességének. Mindeneknek lelke pedig az anyagi türelemmel, de egyúttal kitűnő gyakorlati érzéssel, hidegvérrel, éleslátással megáldott papné volt.

A gonyolódók, a kétségeskedők kezdtek félrevonulni, elhallgatni. A diakonissza-kórháznak hirtelen egyre terjedt. Egyik beteg a másiknak adta a kilincset. Fliedner, nehogy diakonissza-hiány és egyéb hiányok miatt betegeket el kelljen utasítani, utrakél. Gyűjt, lelkesít, magával ragad

mindenkit. Szavának varázsa Gertrud testvérnek szerez munkatársakat. Egy vasgyáros konyhaedényeket ajánl fel, egy másik fürdőkádakat. A kereskedők ruhafélékkel segítik a szent ügyet. A nők örömmel vállalkoznak a varratlan dolgok megvarrására. Isten áldása mellett királyi pártfogás és adományok támogatják a hithóst: Fliednert.

(Folytatása következik.)

Németországi utazásom.

Irta: Scholtz Ödön.

Mikor Szelepcsényi György 1673-ban első ízben idézte a pozsonyi rendkívüli törvényszék elé a protestáns lelkészeket, Ágfalván és a leánygyülekezet gyanánt hozzátartozó Bánfalván Rosner Mátyás volt az evangélikus lelkész.

Rosner Mátyás nem volt közönséges ember. Sopronban született mint Rosner János ottani nemes polgár és Magdalena nevű neje fia. Miután a soproni virágzó evang. középiskolát elvégezte, a híres wittenbergi egyetemre ment, hol 4 évig (1658—1662) tartózkodott. Wittenbergi tartózkodása alatt több mű is jelent meg tőle nyomtatásban, többek között szülővárosának ismertetése.

Ezen időben (1662) Ágfalva egyik filiája Lépesfalva elszakadt az anyagyülekezettől s önálló anyagyülekezetté lett s a soproni városi tanács mint kegyur Rosner Mátyást nevezte ki az anyásított Lépesfalva első evang. lelkészévé. Rosner tehát Wittenbergben Lépesfalva lelkészévé szenteltette fel magát (1662 ápr.) s hazatérve elfoglalta állását. De csak egy évig volt Lépesfalván, mert már 1663-ban Ágfalva és Bánfalva lelkésze lett, honnét elődjét, a jénai születésű *Trost* Henriket a városi tanács magába Sopronba hívta be lelkészül. Utódja Lépesfalván a szintén thüringiai származású *Foman* Hieronymus Christophorus lett, ki Gotha városában született.

Rosner Mátyás Ágfalván mindenek előtt egy remek kiállítású anyakönyvet*) vezetett be, melyet 1665 január 1-től 1674 január 7-ig, tehát 9 éven át példás lelkiösmeretességgel vezetett s mely könyv nem csak Ágfalvára és leánygyülekezeteire, hanem az egész itteni vidékre is számos történeti értékű feljegyzést tartalmaz. 1665 január 27-én Sopronban nőül vette *Maurer* Regina Justinát, kivel boldog családi életet élt. Az ur házasságukat Ágfalván 4 gyermekkel, 1 fiuval (János) és 3 leánnyal (Rozina, Regina és Zsuzsánna) áldotta meg, kik közül az utolsó 1673 okt. 27-én született, kinek megkereszteltetését Sopron híres lelkésze *Lang* Mátyás sajátkezüleg vezette be az anyakönyvbé.

*) A remekül rajzolt címlapon ez áll:

„I. N. J. Memoriale Annuum Ecclesiae Agendorffio-Wondorffensis. Das ist: Agendorff und Wondorffisches Kirchen-Buch oder jährliches Register. Derer Getauften, Copulierten, Verstorbenen. Wie dieselben ausz beeden Gemeinen von Jahr zu Jahr sind aufgezeichnet worden. Jetzo wider umb aufs Neu angefangen von Mathiae Rosnern. Der Zeit Evangelischen Prediger daselbst. Im Jahr Christi 1665. Den 1. January.“

Ekkor már félelem és rettegés ütött tanyát az egyébként oly boldog és kedves paplakon. Foman, a szomszédos Lépesfalva lelkésze 1672 július 4-én idézést kapott Pozsonyba s mivel súlyos betegsége miatt meg nem jelent, gróf *Széchenyi* György kalocsai érsek és győri püspök kurtán elbánt vele. Mindenek előtt a bírót s az esküdteket maga elé idézte fertőrákosi kastélyába s a következő év április végeig börtönbe vetette őket. Ekkor bemutatta nekik *Rozenits* István róm. kath. lelkészt azzal az ígérettel, hogy ha Lépesfalvára elkisérik s átadják neki az evangélikus templomokat, úgy szabadon bocsátja őket. Midőn azt megtagadták, ismét börtönbe vették, Rozenits pedig több püspöki tisztviselő s megfelelő számú dragonyos kíséretében Lépesfalvára ment, Foman lelkészt elűzte s a két*) evangélikus templomot erőszakkal elfoglalta s a katolikus egyház birtokába vette.

Ez az eset természetesen nagy izgalmat keltett az egész vidéken s Rosnerék is rettegve várták mikor kerül reájok a sor. Nem kellett sokáig várniok. 1673. dec. 21-én jött a hir, hogy több püspöki tisztviselő *Schleicher* eszászári kapitány s nagyszámu katonaság kíséretében megjelent Balfon, hol erőszakkal elvették az evangélikusoktól a templomot, átadták a velük jött katolikus papnak s *Launer* György evangélikus lelkészt halállal fenyegették, ha még egyszer át meri lépni a templom küszöbét.

Már másnap, 1673 dec. 22-én Ágfalván és Bánfalván ismétlődött meg ez a gyászos eset s Rosner nejevel s apró gyermekeivel fájó szívvvel bár, de a durva erőszaknak engedve, közvetlen karácsony szent ünnepe előtt elhagyta gyülekezetét, templomát s átköltözött szomszédos szülővárosába, Sopronba.

Ó, milyen karácsony volt ez Ágfalván és Bánfalván. A tiszta evangélikus községek templomaiban, hol az előbbi vasárnapon még evangélikus lelkész hirdette Isten igéjét, most karácsony első napján Rozenits lépesfalvai páter, illetőleg egy pálos**) barát misézett. De Rosner Mátyás nem tudott belenyugodni a helyzetbe s azért december 26-án vagyis karácsony második napján reggel megjelent először Bánfalván, aztán Ágfalván, magához vette az egész gyülekezetet, feltörte a templomajtót s nem törődve az e miatt feje felett lebegő halálos ítélettel, mindkét templomban evangélikus istentiszteletet tartott. „*Ne féljete*k: mert ime hirdetek néktek nagy örömet . . . : Mert született néktek ma a Megtartó, ki az ur Krisztus, a Dávid városában.“

Elképzelhető, hogy ez a merész tett Sopronban is milyen izgalmat idézett elő, hol a gyülekezet feje felett ugyancsak Damoklesz kardjaként lebegett a veszedelem. A tanács, hogy a várost a fenyegető veszedelemtől megmentsse, Rosnert december 29-én a városházán bebörtönözte s csak jóállás mellett bocsátotta szabadon, midőn Ágfalváról és Bánfalváról két-két egyháztag vállalta helyette magára a börtönbüntetést.

*) Lépesfalván akkor két templom volt. Az egyik a Szent-Márton templom a faluban, a másik a Szent-Péter templom pedig a temetőben feküdt.

**) Bánfalván akkor a pálosoknak volt kolostoruk s az evang. lelkész elűzetése után a barátok látták el az evang. lakosság között is a lelkészi teendőket.

De azért Sopron sem kerülhette el sorsát, Rosner pedig tudva, hogy mi vár reá, ha itt marad, elhagyta hazáját s vándorbotot véve kezébe nejével s gyermekeivel, kik közül a kis Zsuzsanna még alig volt két hónapos, a téli hidegben, fagyban külföldre menekült. 1674 január 7-én ezen sajátkezűleg irt szavakkal zárta le a már említett anyakönyvet: „Bis hieher Matthias Rosner gewesener Evangel. Prediger obgesetzter Beeden Gemeinen, itzo aber Exul Christi, so lang Gott wil!“*)

Mi történt veles családjával a külföldön? Utját a szép Thüringia felé vette, hol egykor Szent Erzsébet, az árpádházi magyar királyleány is otthont lelt s honnét ágfalvai elődje Trost Henrik s lépesfalvai utódja Foman Hieronymus Christophorus származott. S valóban, a mint azok előbb nálunk, úgy Rosner most náluk új hazára, új otthonra talált. *Frigyes* herceg, a szász altenburgi hercegség akkori uralkodója (kegyes Ernő fia) nagyon barátságosan fogadta a segítségért hozzá forduló száműzöttet s 1677-ben a Jena közelében (Eisenberg mellett) fekvő Königshofenbe nevezte ki lelkésznek, 1679-ben pedig magához vette udvari lelkészül altenburgi kastélyába. Itt halt meg 1686-ban, mai napig is élő jó emlékezetet hagyva maga után.

*

„Gyakorta nyomorgattak engemet az én ifjuságomtól fogva; mindazáltal nékem semmit nem árhattak“. A 129. zsoltár ezen szava beteljesült Rosner Mátyás elárvult gyülekezetén is. Templomait elrabolhatták, papját elkergethették, de az evangéliumi hitet nem irhatták ki szivéből s mikor II. József kiadta türelmi rendeletét Ágfalva, Bánfalva és Lépesfalva községek lakossága egy szívvel-lélekkel evangélikusnak vallotta magát s 1783-ban, tehát éppen 110 évvel ama szomorú karácsony után, husvétet ünnepelt s Ágfalva központtal közös evangélikus gyülekezetet alkotott.

Ma a gyülekezet több mint 4000 lelket számlál, kik közül legalább 1600 Bánfalvára esik. Természetes, hogy ekkora s még hozzá *három* faluból álló gyülekezetet *egy* lelkész nem gondolhat úgy, mint az a mai viszonyok között szükséges s azért elhatároztam, hogy Bánfalvát minél előbb anyásítom. Csak hogy ott nincsen sem templom, sem paplak, a hivek $\frac{4}{5}$ része pedig napszamosokból áll, kik az eddigi egyházi és iskolai járulékot is nehezen viselik, nem hogy még újabb adóval lehetne őket terhelni. Megnehezíti a helyzetet az is, hogy a munkások között, kik többnyire a közeli gyárakban keresik kenyerüket, egyre terjednek a szocialdemokrata párt eszméi, mely eszmék egyeseknél az egyház és vallás elleni leplezetlen gyűlöletben nyilvánulnak.

Igy a szent cél csak külségély igénybevételével valósítható meg s kihez fordulhattam volna segélyért a többek között máshoz, mint minden szegény evang. gyülekezet irgalmas samaritánusához, az áldott Gusztáv Adolf egylethez. 1904-ben nyujtottuk be az egytetemes gyámintézet útján a kérvényt s 1905 elején azt az értesítést kaptuk, hogy a Gusztáv Adolf egylet központi elnöksége

*) „Eddig Rosner Mátyás, a fentemlített két evangélikus gyülekezet volt predikátora, most pedig a Krisztus száműzöttje, a meddig az Isten akarja.“

az altenburgi főegyletbe tette azt át, azzal a meghagyással, hogy az segíyezze templomépítési alapunkat.

Altenburg! A név rögtön eszembe juttatta Rosner Mátyást s utána járva a dolognak rájöttem, hogy csakugyan arról az Altenburgról van szó, hol Ágfalva és Bánfalva 1673-ban számüzött lelkésze Albrecht herceg udvari predikátora lett.

Mily csodalátosak az Urunk utai!

*

Az altenburgi testvérek mély meghatottsággal értesültek a Rosner Mátyás szomorú esetéről s azon kérésem, hogy a 17. század végén nekik adott jeles udvari lelkészért segítsék most annak volt leánygyülekezetét Bánfalvát templomhoz, visszhangra telált szívében. 1905 március 15-én érkezett hozzám a főegylet első adománya 193 K 05 f-nyi összegben, sőt már előbb, febr. 16-án Pfeifer khalai szuperintendens, ki előbb Königshofenben volt lelkész szintén küldött az ottani „Evang. Bund“ útján 25 K 10 f-t erre a célra. S azóta az adakozás egyre tart. Sőt múlt nyáron az ágostai hitvallás felolvasása napján (jun. 25-én) *Schmutzler* R. altenburgi lelkész, az ottani főegylet jegyzője is meglátogatott, hogy Rosner egykori működési helyét s kivált Bánfalvát személyesen megismerje s meggyőződjék, vajon csakugyan szükséges-e ott a templomépítés és mekkora költséggel lehetne azt megvalósítani? Együttal meghívott a főegylet 1906. október 7-én Altenburgban tartandó közgyűlésére, azon kéréssel, hogy ott előadást tartsak a magyarhoni evang. egyház gyászos multjáról s az itteni evang. diaszpóra jelenlegi helyzetéről.

Természetes, hogy a meghívást hálás örömmel és köszönettel vettem s október 4-én utra keltem Németország felé.

(Folytatása következik.)

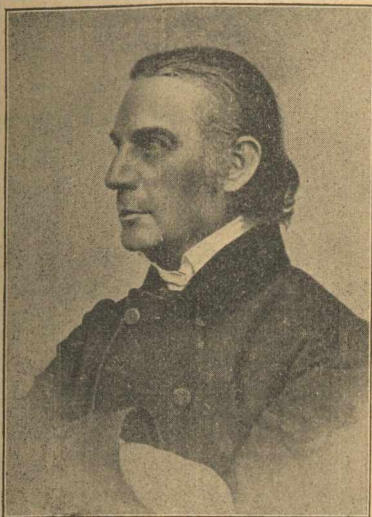
A neuendettelsai misszió Uj-Guineában.

Irta: **Deinzer M.** missziói felügyelő.*)

A neuendettelsai misszió munkáját Uj-Guineában az 1886-ik évben kezdte meg. Addig az ideig a társaság, melynek megbízásából *Deinzer J.* missziói felügyelő a munkát akkor Uj-Guineában megkezdte, kizárólag a belmisszióval foglalkozott, a kivándorolt hitrokonok lelkigondozását karolván

*) Ezen kiváló cikket a szerkesztő és szerző szives engedelmével a „*Die evangelischen Missionen*“ című folyóirat 1906-i évfolyamának nov. és dec. havi számából közlöm. Hü képet nyújt e cikk azon sok nehézségről, melylyel a hittérítőknek egy új munkamezőn sokszor a sikernek minden reménye nélkül éveken sőt sokszor évtizedeken át meg kell küzdeniök, de Isten azon végtelen kegyelméről is, melylyel a híven végzett munkát végre mégis sikerrel koronázza. Az új-guineai misszió most már oly szép fejlődésnek indult, hogy ezen nagy sziget bennszülött lakossága előreláthatólag nemsokára lutheránussá lesz. A cikket *Mesterházy* Sándor nemcs patrói lelkész fordította magyarra. A „*Die evangelischen Missionen*“ című folyóirat megrendelését melegen ajánhatom. Megjelenik Bertelsmann kiadásában Gütersloh-ban. Előfizetési díja 4 K 32 f. Szerkesztő.

fel. Erre a működésre *Löhe Vilmos**) lelkész, a lutheránus egyház szellemében vezetett bajorországi belmissziói társaság megalapítója, ama felhívás folytán buzdukt fel, melyet egy hannoveri egyesület, *Wynecken* amerikai lelképásztor köz-

Löhe Vilmos.

leményei alapján, az 1841-ik évben az Észak-Amerikában lévő német-protestáns egyház támogatása céljából az őshaza lutheránus kereszténységéhez intézett. Ugyanis a kivándorolt evangélikus németek, egyházi gondozás hiányában abba a veszedelembé jutottak, hogy vagy valami új pogányságba sülyednek, vagy pedig a szektáknak válnak zsákmányaivá. Erre sok helyen élénk és komoly óhajtás támadt: az elhagyott földiknek segítséget nyújtani.

A segítségnyújtást célzó mozgalmak központi vezetője Löhe lett, aki még ugyanazon 1841-iki esztendőben, hozzáfogott a szükséges segítők kiképzéséhez.

Bajorország hívő köreinek érdeklődése akkoriban a pogány hittérítésre volt irányozva és Löhe maga is már mint egyetemi hallgató kiváló módon résztvett eme moz-

galomban. De most nagy erővel tolt elötte a hitsorsosok nyomorúsága. A hívők arra a kérdésre nézve, hogy a pogány hittérítés fontosabb-e vagy pedig a belmisszió, két pártra szakadtak. Löhe az utóbbit mondotta szükségesebbnek; mert természetellenes és balgatagság lenne: „A pogányok között vederrel bemeríteni akarni azt, amit Amerikában csöbörrel kiöntenénk.“ Az Írás eme szavai: „Mindenekkel jól tegyünk, kiváltképen pedig a mi hitünknek cselédivel“ (Gal. 6, 10.) szolgáltak neki és elvbarátainak zsinórmértékül. Ámbár így a pogány hittérítés háttérbe szorult nála, azért nem felejtette el ám azt sem; úgy gondolkodott, hogy őt és társait a belmisszió a külmisszióra vezetendi; hiszen Éjszak-Amerikában akkor még számos indiánus törzs volt, melyeknél missziói munkát végezni lehetséges és szükséges is volt, — Löhe azt reményelte, hogy a kivándoroltaknak egyházi gondozás alatt felvirágzandó gyülekezetei világító szövétnekül és vonzó központokul fognak szolgálni a pogány szomszédok számára, sőt általa vallásilag fellelkesített emberekből álló egész missziói telepítvényeket bocsátott a világtengeren át. A telepítvények virágzásnak indultak; az indiánus hittérítés megkezdődött, de különféle okok akadályul gördültek eléje és e misszió nem vethette meg lábát; végre is a kezdetben sok reményre jogosító, de végső eredményében majdnem sikertelen munkát sajnos nem csekély fájdalomra abba kellett hagyni.

És a társaság a pogány-hittérítéssel új összeköttetésbe csak az 1875.

*) Löhe V. életrajzát l. a „Missziói Lapok“ IX. évf. 6, 7 és 8 számában. Ezuttal képpen is bemutatthatjuk egyházunk ezen kiváló alakját olvasóinknak. Szerkesztő.

esztendőben lépett, még pedig az ausztráliai lutheránusokkal való érintkezés folytán. Történt ugyanis, hogy *Kavel* klemzigi lelkész (Uckermarkban) az 1838-ik évben számos lutheránust vezetett volt Ausztráliába. Ő a bibliai „reménységtannak“ (chiliasmus) volt híve; nézete a kis Immanuel-zsinatban tovább fejlődött. *Bauer* F., a neuendettelsaui misszió legelső felügyelőjének a chiliasmusról szóló egy kis irata által, mely *Kavel* híveinek kezébe került, ezek Löhe barátaiban és híveiben elvtársakra ismertek; azért Neuendettelsauból lelkipásztorokat és 1878-ban a hermannsburgi hittérítők által felhagyott, de az említett kis Immanuel-zsinat által felkarolt cooper-crecki misszió-állomás számára egy hittérítőt kértek magoknak. Ez a követ *Flierl* J. hittérítő volt.

Hét éven keresztül munkálkodott *Flierl* hittérítő Bethesdában, — ez volt az állomás neve, — és ime egy kis gyülekezet alakult; de a munka a gyér népesség miatt nagyobb méreteket nem ölthetett.

A „Vilmos császár földnek“ Németország által történt elfoglalása figyelmét Uj-Guineára irányozta; ott reményelt sűrűbb lakosságot találni és munka-mezőt, melyen erejét gyümölesöztetheti, azért az őt kiküldő társaságnak Uj-Guineát illetőleg bocsátotta magát rendelkezésére. Amerikát és ennek lutheránus egyházát illetőleg a földolog már meg volt téve, úgy, hogy az amerikai megerősödött Lutheránus-Zsinatok fokozottabb mértékben tudták az ottani hitsorsosok lelki gondozását ellátni; azért *Deinzer* J. missziói felügyelő *Flierl* hittérítő ajánlatában a maga és a társaság számára Isten ujmutatását látta új munkára új munkatéren s úgy ő, mint a társaság örömmel fogadta az ajánlatot. 1886. július 12-én lépett *Flierl* hittérítő Uj-Guinea földére, miután előzőleg Cooktownban, Queenslandban való hosszabb tartózkodása alatt: *Elim* (most Hope Valley) misszió-állomást alapította volna. Ugyanazon év október havában *Tremel* K. hittérítő személyében munkatársat nyert és így lehetővé vált egy állandó megtelepülés létesítésének kezdeményezése.

De a munka itt Uj-Guineában, különböző okokból igen nehéznek bizonyult. Először is hiányzott a legfontosabb, a kölcsönös megértés lehetősége. A lakosság nyelve ugyszólván teljesen ismeretlen volt. Mikor *Flierl* hittérítő az országba megérkezett, az „Ujguineai Kereskedelmi Társaság“ hivatalnokai mintegy száz Yabim szónak jegyzékét tudták neki átadni, de utóbb ezekről is kitűnt, hogy körülbelül csak egy harmad részük helyes. Szorgalmasan hozzáláttak a szókinés gyűjtéséhez. Nagy hasznára volt a hittérítőknek, hogy a kérdőszónak: „asa“, „asageng“, „mi?“ jelentőségét ismerték. Három év alatt körülbelül 900 szavat gyűjtöttek, az ígehajtogatásban is szereztek magoknak némi tájékozódást, de a bennszülöttek nyelvén való fordítás és prédikálás még hosszú ideig igen fogyatékos vala; — gyakran hiányoztak a megfelelő szavak és a már rég óta használatos kifejezések meg nem felelőknek bizonyultak. Így jóllehet a tizparancsolat már 1889-ben le volt fordítva, mégis csak 1894-ben, tehát működésüknek nyolcadik esztendejében hallották a hittérítők és pedig egészen véletlenül a „kivánságnak“ megfelelő kifejezését. A „szeretni“ megfelelő szavát sokáig hiába keresték. Mindjárt kez-

detben a „talanem“ szót használták a „szeretni“ kifejezésére. De később meggyőződtek róla, hogy annak jelentése: valakit dicsérni, valakinek szépet mondani. Finom, gyengéd módon a „szeretni“ fogalma ezen kifejezés által van megjelölve: „aigno teta gewing eng“ = szívem vele van; de hány-szor volt egy igének használatára szükség. A helyes kifejezést csak 1894-ben találták meg, ebben a szóban: „tamoasing“ = szeretetteljesen, jól bánni vele, (például: az atyával; de a csolnakkal is.) Ez a szó tehát elfogadtatott. De azt, hogy „Isten a szeretet“, még mindig nem tudják szó szerint lefordítani. — A természet eme népeinél rendszerint hiányzanak az általános kifejezések, ellenben egyes dolgok megjelölésére nyelvük felettebb gazdag kifejezésekben. (Igy a Pápuák az országukban előforduló körülbelül 20 féle hangyát mind külön elnevezéssel jelölik meg, de az általános „hangya“ kifejezést nem ismerik. — Ha a hittérítők egyedül a Yabimtörzsre szorítkozhattak volna, akkor nyelvbéli előhaladásuk sokkal gyorsabb lett volna; de lassacskán négy féle nyelv mezejére lettek utalva; e nyelvek közül három egymással rokonnak bizonyult, de a negyedik t. i. a „Kai“, a beltartománybeli lakosságnak nyelve egészen különállónak mutatkozott. A Kai nyelvvel a hittérítés még csak 1891-ben lépett érintkezésbe. A nyelvnek megismerésében és kezelésében való haladás egy különös körülmény által is gátolva lön, ami pedig a hittérítők könnyebbségére lett kigondolva. Természetes, hogy a hittérítők kezdetben hibásan beszéltek; a bennszülöttek meg ahelyett, hogy őket beszédjükben kijavították volna, utánozták őket és a hittérítőkkal nem a saját nyelvükön, hanem a hittérítők hibás nyelvén beszéltek, hasonlóan ahhoz, mint mikor az édesanya gyermekével gagyog. Az azoktól a feketéktől nagy előzékenység volt, de hátrányos a hittérítőkre. Hosszú időn át leginkább az ifjúsággal érintkeztek a hittérítők; az igaz, hogy az ifjak ez által sokat tanultak, de ez az érintkezés két hibában is szenvedett. Az ifjúság fogékonyabb a befogadásra és így a tanítványok a fordítás közben sok hibás dolgot sajátítottak el: hiszen ez a hittérítők nyelve, mondogatták a fejüket csóváltató öregeknek; hozzá az élet mezejének igen nagy térségei, s a megfelelő tapasztalatok el vannak még az ifjak előtt zárva, amit a hittérítők egyre jobban éreztek.

Ez a körülmény, mely a megértetést Uj-Guinea lakóival annyira megnehezítette s mely abban állott, hogy ezek a műveltségtől és a művelt emberiségtől egészen elválasztott nemzetséget képeztek, — másrésről annyiban is megnehezítette a hittérítők munkáját, amennyiben őket olyan feladatok elé állítá, melyektől egy művelt népnek misszionáriusai mentesek. Uj-Guinea úgy állott a hittérítők előtt mint egy erdei vadon. A bennszülötteknek, különösen a „Kai-törzsnek“ falvai mélyen elrejtve feküdtek az erdőkben; mezeik kiirtott erdő-parcellák voltak, amelyeket egyszer learattak, azután újra elvadulni engedtek, hogy a következő évben egy másik erdő-részletet irtsanak ki. A nagyobb házi állatok közül csak disznai és kutyáik voltak; házaik oszlopokon nyugvó, levéllel fedett faépületek voltak, melyek a szelet beeresztették ugyan, de a belsejükben levő több tüzhelyről felszálló füstöt csak rosszul bocsátották ki. — A lakosság még mindig a kőkorszak-

nak fokán állott, sokféleképpen kicicomázta magát, de kevésbé ruházkodott és a hűvösebb esős időjárásakor falevek alatt és falevelekből font gyékényen keresett védelmet; ezek voltak a külső életkörülmények, melyeket a hittérítők ott értek. Hogy Uj-Guineában munkálkodhassanak mindenek előtt rendes lákásra volt szükségük. Ezeket azonban önmagoknak kellett megépíteniök. Az igaz, hogy az „Uj-Guineai Kereskedelmi Társaság“ a saját hivatalnokainak kezdettől fogva kész faházakat bocsátott rendelkezésére, de a missziói társaság hasonlót, fedezet hiányában, nem cselekedhetett és a hittérítők hamar rá is jöttek, hogy az illető országtól és annak viszonyaitól kell megtanulni, hogy hogyan kell építeni. Erre nézve tanácsot kértek a bennszülöttektől, és pedig elég eredménnyel; sőt idővel azoknak segítségét is megnyerték. A kezdetet persze magoknak kellett megtenniök.

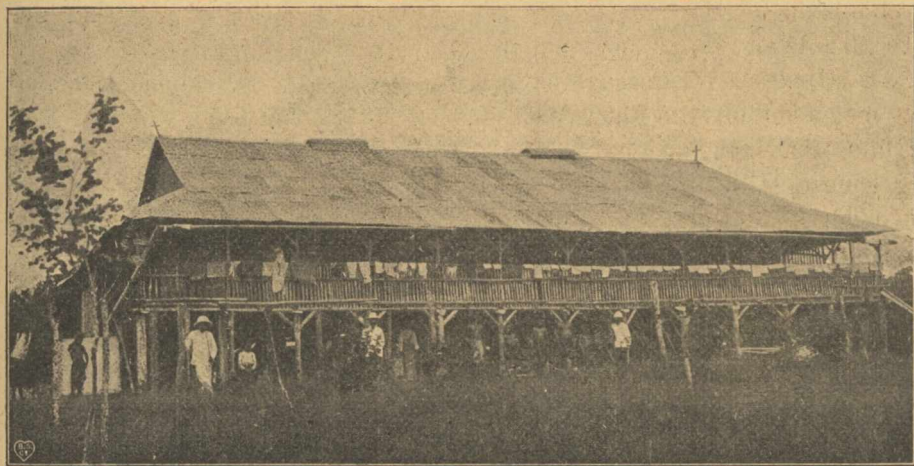
A neuendettelsau-i misszióintézet.

Az „Uj-guineai Társaság“-nak egy esolnakán 1886. október 8-án érkezett meg a két hittérítő Flierl és Tremel az általuk kiválasztott helyre, Simbang falu közelében, magukkal hozva ládáikat, élelmiszer készletüket, sőt bádog lemezeket is az első épület fedésére. Csendes eső esett a beborult égből mikor kikötöttek. Az evezősök segítettek nekik podgyászaikat a szárazra szállítani. A hittérítők a közeli sűrűben néhány póznát vágtak a nedves talajra alapul, hogy arra helyeztethessék ládáikat. A ládák fölé egy könnyű pózna-alkotmányt építettek és arra terítették a bádog lemezeket. A ládákon készítettek magoknak nyugvó-helyet. Így lett az első munka napon ideiglenes hajlékuk. Ez persze gyorsan elkészült, de míg egy alkalmas helyen egy a célnak igazán megfelelő házat építhettek, az majdnem hat esztendőbe került. Egy a Bismarck-Archipelből való hittérítő tanácsára misszionáriusaink az állomást a tengerparton fák alatt létesítették; csakhogy ez a hely igen egészségtelennek bizonyult, mert Uj-Guinea esőben sokkal gazdagabb, mint Archipel; azért az állomást egy dombra kellett áthelyezni. Ez éppen jókor történt, mert az 1891-ik esztendőben az „Uj-guineai Társaság“-nak a szomszédos Finschhafenben lévő telepén igen sulyos ragály lépett fel, mely miatt a települést ott azonnal be kellett szüntetni és a mely Finschhafent az európaiakra nézve éveken keresztül rettenetességnek helyévé tette. A kiket a titkos betegség megtámadott, azok 24 óra alatt a halálnak prédái lettek. Tremel hittérítő akkor izületcsuza miatt Finschhafenben a kórházban feküdt; ő is megbetegedett úgy annyira, hogy már nem is bíztak

felgyógyulásában; akkor ő ezt írta: „Kérlek, vigyetek engemet Simbangba; nem szeretném ha Finschhafenben halnék meg és itt temetnének el“. És csakugyan mikor az egészségesebb, bár még nem is egészen felépített állomásra vitték, ott újra fölépült. Hasonló történt egy másik hittérítővel is. Az új település tehát el volt találva, de bizony nagy fáradságba került annak létesítése; a ház oszlopokra lett állítva; a felette kemény és sulyos vafából (*gymnoclades canadensis*) száznál több törzset kellett az erdőben levágni, oda a helyszínére csusztatni és a kemény korall-talajba beásni. Nagy szerencse volt, hogy a hittérítők az építésben már némi ügyességre tettek szert és hogy a bennszülöttek közül lassacskán készséges segítők nyertek. Így az első célszerű lakóház felépült, de azért a hittérítők csak kevés éven át nyughattak az ilyen külső munkától.

Földrengések, az ország földjének nedvessége és a fehér hangyák ugyanis ugyszólván szünet nélküli tatarozásokat tettek szükségessé; így épen most alig tizenöt év után Simbangban a lakóházat egészen újra kell építeni.

Harmadik és pedig igen nagy akadálya a hittérítésnek az égghajlat veszedelme, nevezetesen a malária-láz, mely különböző alakban lép fel és a fekete-lázban életveszélyessé válik. Új-Guineában egy jövevényt sem kímél meg a láz. Flierl hittérítő megérkezése után az ötödik hétben kapta

Flierl hittérítő lakóháza.

meg a hideglelést; szelidebb természetű váltóláz volt ez, erős rázó-fázással; ez hosszabb időn át minden három hétben ismétlődött; egy félév múlva a lázak erős és gyakori hányással kezdődtek, úgy hogy arca másnap a hányási erőlködéstől, mindig meg volt dagadva. 1888-ban feleségét is elhozta Ausztráliából. Visszatérte után novemberben meglegte az első sulyos epe-láz és ez minden 6—8 hétben ismétlődött rajta; a leghevesebb rohamot 1889. szeptember havában állotta ki, mely után teljes két héten át egészen oda volt. Ilyenformán jár itt minden jövevény; így Flierl neje is az első

évben, minden két hétben 3—4 napon át heves lázban szenvedett, nagy forrósággal és főfájással; *Pfelzer* hittérítő az első esztendőben több napon át volt beteg mint egészséges, úgy, hogy az orvos már az ország elhagyását tanácsolta neki. Az enyhébb természetű mocsár-láznál alig van a betegnek ápolásra szüksége; egészen másképen áll azonban a dolog súlyos láznál, különösen ha a láz hősege hosszabb időn át változatlanul ugyanazon magas fokon áll és nem akar leszállni, vagy ha a beteg még öntudatát is elveszti. Ilyen esetek, melyek nem ritkák, a leggondosabb és kitartóbb ápolást igénylik, melyben rendszerint egyszerre több hittérítő vesz részt. A hittérítők idővel a tapasztalásból tanulták meg, hogy hogyan kell Uj-Guineában élni és mitől kell az embernek magát őriznie; lényeges segítséget nyujt nekik az orvosi tanácsra a körülbelül 900 méter magas és hűvös levegőjű *Sattelbergen* 1892-ben létesített egészségi állomás; de a tropikus éghajlat majd ebben, majd meg abban mutatja meg veszedelmes voltát, néha — mint ez a legutóbbi hónapokban is történt, — egész járvány vonul végig az országon és az az egész missziómezőn kiterő fekete-lázban jelenti meg magát.

(Folytatása következik.)

A Lipcsei Misszióról.

(Missziónk iskolaügye.)

A missziói tevékenységnek rendszeren 5 főága van: 1. a pogányoknak való igehirdetés, 2. az iskolai oktatás, 3. a gyülekezet gondozása, 4. a szeretet művei s 5. az irodalmi munkásság. Lipcsei missziónk ezek közül elejétől fogva mindig nagy gondot fordított az iskolai oktatásra, bár sohasem esett a racionalista korbeli misszionáriusok hibájába, kik az iskolát öncélnak tekintették és nem eszköznek csupán tulajdonképeni feladatuk elérésére. Missziónk e téren is a régi dán-hallei misszionáriusok áldott nyomdokát követte, kiknek elseje *Ziegenbalg* Bertalan, miután Indiában való tartózkodásának második esztendejében, 1707-ben már 3 elemi iskolát: egy dán, egy portugiz és egy tamul nyelvűt alapított volt, azt írja:*) „A tapasztalat arra tanított, hogy ha jó keresztényeket akarunk nyerni, az ifjúságot kell szorgalmasan oktatni az Isten igéjében. Mert a tanuló ifjúságot a nehezen hozzáférhető és befolyásolható öregekkel szemben tetszés szerint lehet nevelni és a fogékony keblekben Krisztus tanával mély alapot vetni minden jóra; a minthogy ezen veteményes kert szép reménnyel bíztat, hogy belőle nem csupán jó keresztényeket, hanem jó tanítókat, katechetákat és oly embereket kaptunk majd, kik jövőben missziói munkásságunknak áldott eszközei lesznek“. E cél elérésére 1716. évi október 23-án megnyitotta Trankebarban 8 tanuló ifjával ama szemináriumot, melyből még az ő idejében több kiváló bennszülött tanító, katecheta és falusi prédikátor került ki. Hogy a dán-hallei misszionáriusok legnagyobbika *Schwarz* K. Fr., a tandzsauri királyi pap is mennyire szíven hordta az iskolát, azon mondaságból is következtethetjük: „Ha valami bosszantó dolog ér, iskolámba megyek s egy órát tanítok. Ezen munka megédesíti minden keserűségemet.“ Fel is van róla jegyezve, hogy a tanításban nem zavartatta magát sem a legelőkelőbb személyiségek látogatása által, sem pedig azon különféle állami ügyek

*)Lásd *Plitt-Hardeland* „Geschichte der lutherischen Mission“, köt. I, 58 s. k.

elintézése által, melyek reá mint a háborut viselő angolok és a vitéz Haider Ali maiszuri király vezetése alatt álló muhamedán bennszülöttek közti békeközvetítőjére és Szerfódzsi királyfi gyámjára nehezdedtek. Tandzsaurban egy tamul s egy angol iskolát vezetett keresztény gyermekek számára, ezekhez járult egy szegény-iskola s még külön iskola pogány gyermekek számára s az u. n. tartományi iskolák. Ezeket a bennszülött radzsák tartották ugyan fenn, de a misszionáriusok vezetése alatt állottak, kik legalább Schwarz idejében, — mit tőle mindenki csak természetesnek talált — keresztény szellemben oktatták a tanulókat, noha az uralkodók főképen a célból alapították, hogy a pogány gyermekek elsajátítsák bennük az angol nyelvet. Ezek képezik a mai anglo-ind, vagyis az angol kormánytól segélyezett iskolák csiráját.

De bár misszióink becses tradíciót örökölt e téren a dán-hallei missziótól, ennek tényleges öröksége t. i. ama 572 tanulótl látogatott 14 iskola, melyet 1847-ben átvett a dán kormánytól, teljesen elhanyagolt állapotban volt s azért a lipcei misszionáriusoknak az egész iskolaügyet újra kellett szervezniök és lassanként, a mennyire a misszió érdeke s a lutheri elvek megengedték, az angol kormány igényei szerint berendezniök. E munka keresztülvitele *Cordes* a trankebári missziói szeminárium második megalapítója, *Stählin* a szeminárium tulajdonképeni kiépítője, Schäffer és Jhlefeld*) iskolai igazgatók s mások nevéhez fűződik. Jelenleg lipcei misszióknak *Indiában* való iskolái a következő főcsoportokra oszlanak: 1. Elemi iskolák, 2. Fiu-s leányközépiskolák, 3. ugynevezett főiskolák, 4. szeminárium s 5. Kézműves és földművelő iskolák. Nem számítva a svéd diócezis iskoláit lipcei misszióknak a legújabb közlemények szerint van összesen 254 iskolája, melyekben 398 férfi tanerő s 105 nő működik. Az iskolák közt van 238 különböző jellegű elemi iskola, 8 fiu- s 3 leányközépiskola, 1 főiskola, 1 szeminárium, 2 kézműves és 1 földművelő iskola. Ezen iskolák több helyen bennlakással összekötött u. n. *kosztos* iskolák, a milyen összesen 18 van, melyek első sorban keresztény árváknak és szegény vagy az iskolától távollakó szülők gyermekeinek akarják biztosítani a keresztény nevelést, azonban pogány gyermekeket is felvesznek. Az életmód, nevezetesen a táplálkozás is bennük igen helyesen a tamul népeletnek megfelelő s azért oly olcsó, hogy akárhány németországi vasárnapi iskola növendékei összegyűjtött filléreikből tartanak fenn egy-egy ilyen kosztost, átlag 50—60 koronáért évenként. Bárha a mi magyarhoni iskoláink is követnék e szép példát! E kosztos iskolák növendékeiből kerülnek ki rendszeren a misszióknak legderékabb tamul nemzeti segédei. Az 1905. tanév 6312 finemü tanulója közül 2199 keresztény volt, a többi pogány, kiknek azonban szintén részt kell venniök a keresztény vallásoktatásban, különben fel sem vétetnek. A 2112 leány tanuló közt 813 pogány volt. A mindkétnemü kosztosok száma 764 volt. Tandij fejében befolyt kerek számmal 12 ezer korona, míg az angol kormány segélye 30 ezer koronára rugott.

Az angol kormány u. i. az 1854-ben kiadott „*Educational Despatch*“-eszel inaugurált indiai iskolai politikája alapján mindazon, magánosok vagy egyesületek által alapított és fenntartott tanintézeteknek, melyek a világi tantárgyak, az iskolarend stb. tekintetében az állam közoktatási törvényeinek s felügyeletének vetik alá magukat, bizonyos segélyösszeget (grants) szavaz meg, melyek nagysága a különböző állami vizsgák által megállapított tanítási eredmény szerint változik. Ezen iskolapolitika főbb jellemvonása egyfelől, hogy vallási tekintetben teljesen neutrális, sokszor igazán indifferens:

*) Meghalt 1906. november 18-án a rostocoki kórházban, miután 12 évi missziói szolgálat után 1885-ben hazájába visszatért s ott ismét lelkészkedett volt.

a kormány tehát saját iskoláiban semmiféle vallást nem tanított s nem is kérdezi, hogy a felekezeti iskolafenntartó, kit anyagilag segélyez, mikép rendezi be iskolájában a vallásoktatást, ezt szabadon teheti mindegyik a legjobb belátása s buzgósága szerint. Másfelől jellemzi az angolok indiai iskolapolitikáját, hogy bár az alsóbb osztályokban az anyanyelven történik a tanítás, a felsőkben mindinkább forszírozzák az angol nyelvet.

Lássuk már most a fentnevezett iskolacsoportokat egyenként és pedig először az *elemi iskolákat*: Bennük olvasás, írás és számolás mellett a fődolog a vallásitanítás. A szerint hogy európai miszionárius vagy csupán bennszülött, hogy több vagy egy tanerő működik-e benne, hogy osztott vagy osztatlan-e az iskola, *felsőbb* és *alsóbb* elemi iskolákat különböztetünk meg, melyek a keleti viszonyoknak megfelelően csak faluhelyen *vegyesek*, azaz fiúk és leányok egy teremben.

Az *államilag segélyezett elemi iskolákba* 6—11 éves gyermekek járnak, kik 5 osztályban taníttatnak. Az első 3 osztályban még kizárólag *anyanyelven* történik az oktatás és csak a 4. osztályban kezdődik az angol nyelv tanítása és pedig a közvetlen módszer szerint, azaz a gyermekek sokszori előmondás és utánmondás segítségével tanulnak egyes angol szavakat és mondatokat, még mielőtt angolul írni és olvasni tanulnának. Itta földrajz is taníttatik már. Az 5. osztályban ezen tantárgyak fordulnak elő: írás, olvasás, költemények elmondása, nyelvtan, fogalmazás, angol nyelv, számolás és rajz. *Vallásból* mind az öt osztályban bibliai történeteket, Luther kátéját magyarázattal s meglehetősen számú bibliai verset s egyházi énekeket tanulnak és pedig a keresztény tanulók igen alaposan.

A *középiszkolák* három osztályuak. Feladatukat roppant megnehezíti az angol nyelv kötelező használat, melyet a tanulók még nem értenek jól. Igy, bár az anyanyelvet segédnyelv gyanánt használják, mégis mechanikus magoltatássá válik a tanítás és az idegen nyelv kultiválása mellett maga a dolog hanyagoltatik el, a gyermekekben rejlő szellemi képességek pedig nem fejlődhetnek természetszerűleg és kellő mértékben. A ind közoktatási törvény ugyan az anyanyelvet is előírja mint külön tantárgyat ezen iskolák számára is, azonban igazán komolyan csak a missziói iskolákban foglalkoznak vele, mivel az igaz kereszténység sohasem akarta a népeket istenadta természeti jellemükből kiforgatni, mint azt az önző politika mindenütt cselekszi. Megjegyzendő, hogy a *leányközépiszkolák* tannyelve a tanulók anyanyelve s az angol csak fakultatív tantárgy. Leginkább nők tanítanak bennük; a 12 európai tanítónő között kiválnak *Hensolt, v. Soden* és *Prozell* kisaszonyok, kiknek a Missionsblattban megjelenő időközi tudósításai s egyéb közleményei rendkívül érdekesek szoktak lenni. Igen virágzó leányközépiszkolánk van Tandzsaurban, Madrászban és Póreiarban; az első helyen kosztos iskolával van egybekötve, melyből misszióink bennszülött tanítónői kerülnek ki. A középiszkolák nevezetes tárgya India történelme, melyet a fiúk is tanulnyelven tanulnak még az első osztályban, de már a második s a harmadikban angolul. A harmadik osztályban minden iskola tetszése szerint vagy természettant, vagy Anglia történetét taníthatja. A 3-osztályu középiszkolát rendszeren csak 4 év alatt végzik el a tanulók, mivel különösen az angol nyelvből tulszigoru követelésekkel lépnek fel a vizsgákra kiköldött kormánybiztosok.

Az u. n. *főiskola* körülbelől a mi főgymnásiumunk, szintén 3 osztálylyal bir. Itt már kizárólag angol nyelven folyik a tanítás, az összes tankönyvek e nyelven vannak írva. Kötelező tárgy az anyanyelv is; fakultatív nyelv a szanszkrit, a latin, a görög, a német és a francia nyelv, melyek közül lipesei misszióink főiskolájában csupán a szanszkritot tanítják. Nagy tért foglal el az órarendben a matematika; az algebrából az egy és több

ismeretlennel való négyzetes egyenletig jutnak, geometriából Euklédésznek 3 könyvét veszik át. A physikából a fősulyt kísérletek mutatóására és magyarázására fektetik. A történelmet kiegészíti a „The Citizen of India“ (India polgárai) c. mű olvasása, mely az ind császárság alkotmányáról s közigazgatásáról szól s patriotisztikus tendenciával bír. A szabadkézi rajzra heti 2 órát fordítanak. A vallás ezen iskolákban külön tanítatik a keresztényeknek s külön a pogányoknak, mivel itt már tekintettel kell lenni az érettebb pogány ifjaknak határozottabb vallási álláspontjára és különös vallási szükségleteire, melyektől a keresztény tanulókéi természetesen lényegesen elütnek. A keresztény tanulók órarendje mindegyik osztályban: heti 2 órában Kurtz „Heilige Geschichte“ c. vallástörténeti tankönyve, 2 órában káté és 1 órában angol biblia; a pogányok vallástánítása főleg a biblia olvasásához és „Jézus élete“ c. tankönyvhez esatlakozik. Hogy mennyire nem történik proselytáskodó módon, mutatja azon tény, hogy még csak 2 esetben fordult elő konverzió „főiskolánk“ tanulói között s ez is már évtizedekkel azelőtt történt. Lipcsei missziónk főiskolájának jelenlegi igazgatója ifj. *Handmann* Rikárd misszionárius egyik jelentésében a vallásoktatásról megjegyzi:*) „A nap legszebb idejét szenteljük neki t. i. a délelőtti első óráját“. Bárha a mi drága felekezeti főgymnasiumainkban is hasonló sulyt fektetnének a vallásoktatásra!

Missziónk egyetlen u. n. főiskolája („High school“) *Siali* városában van s koronája az ottani 5 osztályu elemi s 3 osztályu fiuközépiskolának; ezen u. n. központi iskolánkban 17 tanerő működik. A főiskolát befejező *matrikulációs-vizsgán* oly szigorú mértékkel mérnek a kormány közegei, hogy a vizsgázóknak átlag csak 30% állja meg és pedig nemcsak a felekezeti iskolákban.

Z. J.

(Folytatjuk.)

Irodalom.

Verlag der J. C. Hinrichs'schen Buchhandlung. Leipzig.

Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche.

18. kötet. Egy kötet ára kötve 14 K 40 fillér.

Miután lapunk olvasói előtt a fent említett mű 16. és 17. kötetét már ismerttettem, sietek velük a szintén már megjelent 18. kötet tartalmát is ismertetni. És pedig teszem ezt annál szivesebben, mert ezen kötet tartalmából több belmissziói vonatkozású cikkről számolhatok be. Egyáltalán azt lehet mondani, hogy ezen kötet, bár az egész vállalat itt is hű marad önmagához, mégis kissé változatosabb tartalmu, mint a többiek.

O testamentomi cikkekkel kisebb számban találkozunk, ugyszintén nagyobb jelentőségű történeti tárgyúval is. A legnevezetesebbek azok, melyek Servetről, Socinról, Staupitzról a Sergius, Silvester, Sixtus és István nevű pápákról szólnak. Igen kimerítő és alapos Loofs cikke a semipelagianismus-ról. Az újabbkori egyházi férfiak és theologusokról szóló cikkek közt Semler, Siegfried, Stählin, Stahl, Steinmeyer, Staffer neveivel találkozunk. Egyházstatisztikai cikkek vannak Svédországról, a Svajcra, Szerbiáról, és Spanyolországról. Érdekes azon cikk is, mely a németországi szektákról szól. A rendszeres theologiai cikkekből kiemeljük Kähleréit a lélekről és az üdvösségről, Burgeréit az önzésről és az önmegtágadásról, Müllerét Krisztus kettős állapotáról és Radeét a szokás, erkölcs és erkölcsi törvényről, hogy áttérhessünk a belmissziói tárgyra.

*) Ev. Lutherisches Missionsblatt, 1905, 21. 520. oldal

Itt legelőször is reámutatunk a „Seemannsmission“ c. cikkre. A belmisszió ezen ága, mely a hajósok és tengerészek lelki szükségleteinek kielégítésével foglalkozik, egy megtért, hajótörésből megmenekült hajós kezdeményezésére megy vissza. Aki meggondolja, hogy a hajók szokszor mily soká nem érintenek partot és hogy akkor sincs mindig alkalom, isten igéjének hallgatására és még hozzáveszi, mily rossz lábon áll a hajók személyzete közt az erkölcs dolga, belátja, mily nagy szükség van itt a lelki gondozásra. Cikkünk elég jó képet nyújt az e téren dolgozó társaságok munkásságáról. Egy másik cikk szól a „Stadtmission“-ról. A belmisszió ezen ága is angol eredetű. Németországban Wichern, a belmisszió atyja, adta meg munkájához az első indításokat. A berlini városi misszió, melynek élén Stöcker 6 áll. theol. képzettségű inspektort, 54 misszionáriust és 8 misszionárinsnót foglalkoztat, kik az 1905-évből 95.000 látogatást tettek és pedig ezek közt 4677-et meg nem keresztelt gyermekek, 3539-et egyházilag meg nem áldott házaspárok ügyében. Főleg Berlin és Hamburg városi missziója emelendő ki, de kívülük még 70 németországi város veszi igénybe szolgálatait. Hol vagyunk e téren még mi? Pedig a mi Babylonunk, Budapest mennyire rá szolgálna, hogy erkölcsi, vallási állapotaival törődjünk!

Belmissziói vonatkozásúak azon cikkek is, melyek az irgalmas nővérekről, a rabszolgaságról vagy a vasárnap megünnepléséről szólnak, mert egyes ágainak történetével függnek össze. De különösen rá akarunk mutatni két olyan cikkre, mely a bel- és külmisszió történetében nagy szerepet játszó két egyéniséggel foglalkozik. Ezek a Sieveking Amáliáról és Spittler Frigyesről szóló cikkek. Sieveknigről köztudomású, hogy ő volt az első nőegylet megalapítója és lelke Hamburgban. Hitteljes szívből eredő nagy buzgósága a keresztény szeretet gyakorlásában a belmissziói munkásságnak, és itt főleg a nő szeretmunkájának valóságos mintaképe lehet. Spittler Frigyes mint számos bel- és külmissziói vállalkozásnak, valamint emberbaráti műveknek kezdeményezője nevezetes. Württembergi papi családból származott ugyan, de ő maga, mint laikus volt isten országának buzgó munkása. Ő a Basel melletti Chrischoma alapítója és mint a baseli misszió komitéjának tagja a külmisszió ügyeért is sokat dolgozott és áldozott.

Szóval a Herzog-féle reálencyklopaedia ezen kötete is bizonyítja, hogy a misszió és ugyanugy az egyház egyéb kérdéseit is kimerítően és alaposan tájékoztató cikkekben tárgyalja s így ugy theol. tudományos, mint egyházi szempontból is egyaránt alapvető és nélkülözhetetlen művel van dolgunk. Épen azért újból is ajánljuk azt lelkészeink és egyházunk ügyei és tudománya iránt érdeklődő más tagjainak figyelmébe.

Dr. Daxer György.

Missziói hírek. Belföld.

— **A Luthertársaság** érdekében a püspöki kar ismét lelkes felhívást bocsátott ki az esperesek útján a lelkészekhez. E szerint az espereseknek oda kell hatni, hogy lehetőleg minden lelkész lépjen be a tagok sorába. A lelkészek viszont törekedjenek oda, hogy gyülekezeteik, sőt még a nagyobb leányegyházak is támogassák évi 8 korona tagsági díjjal a társulat ügyét. Sőt óhajtandó, hogy a lelkészek a vagyonosabb egyháztagokat is minél nagyobb számban megnyerjék a társulat pártolására. Mindez annál kívánatosabb, mivel a társaságnak tagsági díjjal biztosított kiadványai egyik biztos forrásul szolgálnak minden gyülekezetben az iskolai és népkönyvtár gyarapításához.

— **All-misszionárius.** Scholtz Gusztáv bányakerületi püspök egy áll-misszionáriustól óv a lapokban, ki reá hivatkozva adományokat gyűjt, holott erre nincs felhatalmazva. Mivel hasonló „misszionáriusokról“ lépten nyomon van szó, figyelmeztetjük olvasóinkat, hogy a hol egy ilyen jelentkezik, azt bátran átadhatják a rendőrségnek, mivel biztosak lehetnek, hogy csalóval van dolguk. A hittérítő társaságok ugyanis *soha* sem küldenek ki önkényesen hittérítőket könyöradományok gyűjtése végett. Igenis, jönnek néha lipesei vagy bázeli misszionáriusok hozzánk is, de ezeknek útját valamely püspök, esperes vagy ezzel megbízott lelkész előkészíti, úgy hogy az illető lelkész és gyülekezet előre tudja, hogy *ki* az illető hittérítő *s mikor* jön hozzájuk. Ez aztán *istentiszteletet tart s az esetleg befolyó perselyt s önkéntes adományokat* nyugta ellen átveszi, *de soha sem házal*, hanem egy helyen végezvén, a következő előre megállapított helyre utazik. Ahol ilyen hivatalos bejelentés nélkül lép fel egy „misszionárius“, azt legjobb mindjárt „hüvösre“ tetetni.

— **A gyámintézet érdekében** Hollerung Károly modori esperes magyar, német és tót nyelven röpiratot akar kiadni. A röpirat csinos kiállításban 4 oldalon jelennék meg, röviden értesítene a gyámintézet működéséről, két-három ujonnan épült evang. templom képét hozná és a gyámintézetre való buzgó adakozásra serkentene. A röpiratot, mely példányonként 1 fillérért rendelhető meg Hollerung esperesnél, a gyűjtők ingyen adnák át a gyámintézetre adakozóknak. Ez mindenesetre igen alkalmas mód a gyámintézet ügyének szélesebb körben való megismertetésére és népszerűsítésére.

— **A vasi felső esperesség** gyülekezetei a mult évben ismét 588 K. 14 f.-t áldoztak a misszióra. Ezen összegből a bázeli misszió 275 K. 60 f., a brémai (éjszak-németországi) misszió 70 K., a lipesei misszió 218 K. 68f.-t kapott, míg 23 K. 86 f.-nél a rendeltetési hely nincsen kitüntetve. Ha minden esperességünk ezen arányban segélyezné a missziót, úgy hazai egyházunk is számottevő tényező lehetne a hittérítés mezején. Összehasonlítás végett megemlítjük, hogy ugyanezen esperesség gyülekezetei 2737 K. 99 f.-t áldoztak a gyámintézetre, jeléül annak, hogy a hol a külmisszió ügyét felkarolják, ott a belmisszió ügye is jó lábon áll. Különben a gyámintézet ügye ezen esperességben Thomka Károly esp. gyámintézeti elnök buzgókodása következtében indult ily nagy virágzásnak, ki most 22 évi buzgó munkásság után, megvált ezen állásától. Mikor ezt 1881-ben elfoglalta, csak 581 K. 92 f. volt a bevétel, úgy hogy az alatta csaknem a négyszeres összegre emelkedett. Hála és dicsőség legyen az Urnak ezen gazdag kegyelmeért!

— **A soproni felső esperesség** gyülekezeteiben a vízkereszt-i missziói ünnep előtt az evang. luth. misszió kétszáz éves jubileumáról szóló röpirat lett 2000 példányban szétosztva. Reméljük hogy ezen röpirat olvasása nem csak az istentisztelet látogatottságát, hanem a misszió iránti szeretetet és áldozatkészséget is fokozta. Most meg a gyámintézet iránti érdeklődés felkeltése végett a mult évi esperességi gyámintézeti gyűlés jegyzőkönyve kerül 500 példányban kiosztásra, miből az elnökség e célból külön lenyomatot készített.

— **Sopronbánfalván** Ágfalva filiájában az elmúlt decemberben szintén megalakult az evang. nő egylet mely mindenek előtt az építendő templom belső berendezését, nevezetesen az oltár felállítását tűzte ki céljálul. Az egyletnek eddig 103 tagja van, kik már az első hónapban körülbelül 60 koronát áldoztak az említett célra.

— **A kiadásomban megjelenő Gotthold-naptár 1907-re** oly kedvező fogadtatásra talált, hogy nem tudom a még egyre érkező megrendeléseket kielégíteni. Ha tehát esetleg valahol felesleges példányok volnának, kérem azoknak rögtöni visszaküldését. Ugyszintén az eladott naptárak ára is legkésőbb február 15.-ig hozzám küldendő.

Scholtz Ödön.

Külföld.

— **Gerhardt Pál** a kiváló lutheránus énekszerző és hitvalló 300 éves születési jubileuma nagyban foglalkoztatja most a németországi evang. egyházakat. A jubileumi ünnep az egész német birodalomban március 10.-én lesz. Legutóbb a bajorországi egyházi énekegyesület zenés ünnepek rendezése végett külön programot adott ki. — Mi már a múlt év február havában felhívtuk erre a jubileumra az illetékes tényezők figyelmét, de úgy látszik eredménytelenül. Pedig Gerhardt Pál énekei magyar és tót nyelvre is le vannak fordítva s ezen nyelvű énekes könyveinkben is a legértékesebb gyöngyök közé tartoznak. Méltó volna tehát, ha róla a március 10.-i (Lätare) istentiszteleten mi is megemlékeznénk s azonkívül vallásos estéken is ismertetnők életét, méltatnók énekeinek értékét s jelentőségét. S hisszük is, hogy ez, ha mindenütt nem is, de a németnyelvű gyülekezetekben, melyek évszázadok óta Gerhardt Pál énekein épülnek, biztosan megtörténik. Ugy értesültünk, hogy a „Luther Társaság“ is ki akarja adni Gerhardt életrajzát. Csak meg ne késsék vele, mint a Bocskay és Thököly füzetekkel.

— **A hollandi királynő** Loo nevű kastélyában naponta *házi istentisztelet* bevezetését rendelte el. Az istentisztelet reggel 10 órakor a kastély nagytermében tartatik, és imából, a Szentírás egy szakaszának felolvasásából, és közös énekből áll, mit a királynő és királyi férje személyesen vezetnek. A kastély valamennyi alkalmazottja hivatalos az istentiszteleten való résztvételre anélkül, hogy kényszer gyakoroltatnék. Igen helyes erre nézve egy hollandi, egyházi lap megjegyzése: Mig egyrészt az ajtó mindenkinek nyitva áll, addig másrészt a személyes szabadság érintetlen marad. — Nemrég a királynő Apeldoornban az ugynevezett „Tetzending“ istentiszteletén vett részt. Ez egy belmissziói egyesület, melynek kitűzött feladata, hogy „az eltévedteket, kételkedőket, és olyanokat, a kik semmiféle egyházhoz sem tartoznak, a helyes utra téríteni igyekeznek.“ Nevét onnan vette, hogy vallásos előadásait egy nagy sátorban (tent) tartja. A királynő a majdnem elviselhetetlen hőség dacára a másfél óráig tartó istentisztelet végéig ott maradt. Szerénységét bizonyítja azon óhaj határozott kifejezése, hogy megjelenése alkalmával a jelenlevők ne emelkedjenek fel ülőhelyeikről.

— **Nemes boszu.** 1906. április 8-án Mengo főváros templomában, mely város Afrika bennsejében, Uganda tartományban fekszik, egy pogány keresztelés tartatott, mely különös körülményeknél fogva nagy érdekességgel bír mireánk keresztényekre nézve. A keresztelést ugyanis Hannington buszogai misszionárius végezte, a ki azon Hannington nevű püspöknek fia, kit 1885-ben Mwanga király bujtogatására Luba buszogai törzsfőnök meggyilkolt; a megkeresztelt pedig Lubának Mubinyo nevű fia, Buckley misszionáriusnak egyik növendéke volt. Tehát a meggyilkoltnak a fia megkeresztelte a gyilkosnak a fiát. Valóban nemes boszu!

Egyről-másról.

— **Hiteltenség és tévhit.** Lombroso, az olasz tudós, a darvini materializmusz hive, ki tagadja a gonosztevők erkölcsi felelősségét s minden gonosztettet az egyén beteges terhelttségéből származtat: a spiritiszták (szellemidézők) táborába lépett. Lépésével beigazolta ama régi tapasztalati tényt, hogy a csupasz hiteltenségből mily könnyen lehet átcsapni a leg-sivárabb tévhit területére. Maga vetemedik rá, hogy leírja a „szellemek csapdját“, mivel meglehet fogni a szellemeket. „Felállítottunk egy agyaggal teli edényt egy lezárt s hozzá kövel megnehezített lábában; a medium (ama

személy, a ki az érintkezést a szellemvilággal közvetíti) a ládára tette a kezét s a láda felnyitásakor az agyagban eltorzított, tetemhez hasonló arcvonásokat láthattunk. Lombroso végül meglátta a félhomályban, vörös világítás mellett saját elhalt édes anyját. Egy lefátyolozott tünemény anyja nagyságában körüljárta az asztalt, hozzája lépett, gyöngéd szavakat sutlogott fülebe, majd hátravetve fátyolát megcsókolta! E pillanatban a médiumot két egyén tartotta a kezénél fogva s az egyébként is vagy 10 cm-el magasabb volt Lombroso anyjánál. A különféle esetek magyarázataul megjegyzi Lombroso, hogy a tárgyak mozgásánál a médium ruhájából mindig a kéznek, vagy lábnak bizonyos nemét látta kinőni, mely megtapintva ránézve azt a benyomást tette, mint a hólyagban elzárt légnemű anyag. Ez a „légnemű kar“ képes volt p. o. teljes világítás mellett a médiumtól $\frac{1}{2}$ méterre fekvő harangot fölemelni s ezt megcsendíteni. — Eddigelé még minden spiritiszta médiumot végtére is lelepleztek. Mindazáltal újból és újból akadnak emberek s hozzá olyanok is, kik még okosak is akarnak lenni, a kik holmi médiumok által orruknál fogva vezetetik magukat!

— **A drága gyöngy.** Egy Diedelsheimban tartott belmissziói ünnepélyen Leypolt dékán a következőt beszélte el: Évekkel azelőtt Amsterdamba kerültem. Ott természetesen arra törekedtem, hogy a gyémánt-csiszoló műhelyeket megismerjem. Sikerült is az egyik nagyobb műhelybe bemeneti engedélyt nyernem. Miután a tulajdonos az összes terméken átvezetett s minden a gyémántok elkészítésére vonatkozót megmutatott és magyarázott, végre egy külön szobába, egy szekrény elé vezetett és azt mondá: „Itt őrzöm az én nagy házamnak legdrágább kincsét.“ S kinyitván a szekrényt, egy egyszerű gyöngyöt mutatott nekem. Én nem akartam elhinni, hogy ez legyen a legdrágább a látottak között, de a hollandi így szólt: Ezen gyöngyöt fiam a tenger fenekéről hozta. Épen abban a pillanatban mikor megtalálta, megtagadta a légtömlő a szolgálatot. A buváreszközt felhúzták és felszínre hozták fiamat, de már halott volt, és ezen gyöngyöt tartotta megmerevedett kezében. Nos, most felfogja, miért mondom én ezen gyöngyöt egész vagyonom legdrágább kincsének. Azóta megértettem a drága gyöngyről szóló hasonlatot. — Valóban a mennyeknek országa azért oly drágálatos, mert Isten fia az ő életét adá, hogy nekünk az életet megszerezze.

— **Csak cipőfoltozó.** Carey ki tudvalévőleg az újabb pogány misszió-nak az apja, mint tanár már régen nagy hírnévnek örvendett és megtisztelő címekben és nagy kitüntetésekben részesült. Egy ízben Kalkuttában a fő-kormányzónál ebédre volt hivatalos. Ezen alkalommal a vendégek egyike elég tapintatlan módon a mellette ülő adjutánshoz sutlogva, de mégis oly hangosan, hogy a tanár is meghallhatta, azon kérdést intézte: vajjon ezen Dr. Carey nem volt e cipész? A tanár erre azt válaszolta: „Nem uram, nem voltam cipész, hanem csak cipőfoltozó.“ S valóban származását nem kellett restelnie; Isten országának nagyai között az ő neve nem a legkisebb.

— **A házi áhitat haszna.** Egy munkás a házi áhitat hasznáról következőkép nyilatkozott: „Ha a házi áhitatnak nincs is több haszna, az az egy meg van, hogy mindenkor megnyugtatta kedélyemet. Ha például esztergámhoz jövök, megesik, hogy valamelyik munkás a szerszámomat rendtelenségbe hozta vagy elrakott valamit, a mire épen szükségem van, vagy pedig a mester igazságtalan szemrehányást tesz nekem, avagy egy veszekedő természetű munkástárs kikezd velem. Minden ilyen esetben azelőtt igen heves és indulatos lettem, a mióta azonban az enyéimmel reggel közös áhitatot tartok, az többé elő nem fordul. Azóta az eféle dolgokra el vagyok készülve s úgy tetszik, mintha védő pajzsom volna a harag leküzdésére. Mostanában sokkal kevesebb a bosszuságom és a munkám is sokkal könnyebben és jobban folyik mint annak előtte s egész életem szebbé alakult.“ — Kedves

olvasó, vajjon a te szívedben és házadban is lakozik-e az Isten? Tartasz-e a tieiddel mindennap házi istentiszteletet? Ó engedd, hogy a Krisztusnak beszéde bőséggel lakozzék házadban s meglásd, te is ugyan azt fogod tapasztalni, mint ezen munkás ember.

— Szép bizonyítvány mely ugyan már 1800 éves, de még ma is kívánandó minden szolgálatban levőnek. Tertulián ugyanis felemlíti, hogy az ő idejében sok helyütt voltak olyan urak, kik hűséges szolgálók jámbor, istenfélő életmódja által vezéreltetek a Krisztushoz. Midőn egykor egy pogány rabszolga keresztény rabszolgatársához azt mondá: „Urunk eltávozott azért most pihenhetünk és élvezhetjük a szabad időt“, a keresztény rabszolga így válaszolt: „Az én Uram itt van; felülről tekint le, hogy jutalmazzon-e vagy megbüntessen s azért én a munkám mellett maradok.“ — Báresak napjainkban is nagyobb volna azon szolgálók és szolgálók, azon munkások és munkásnők száma, kik ezen példa szerint élének és megszívelnék Pál apostol szavait: „Tartsátok szem előtt, hogy az Urnak szolgáltok és nem az embereknek“ (Efez. 6. 5—7). S báresak nagyobb volna azon uraknak a száma, kik meggondolnák, hogy ő felettük is lakozik egy Ur a mennyekben, a ki nem személyválogató! Bizony, bizony igen sok panasz elnémulna.

Persely.

1907. január 1-től 20-ig a következő adományokat vettük:

1. **A Lípcei Misszió** részére: Rohonc 1906. évi adománya Stettner Gyula esperes által 13 K 41 f., Izmény vizk. offert. 1 K 62 f., Urban Adolf lelk. Tapolyhanusfalva 2 K, Ujbanovce vizk. offert. 4 K, Szentantalfa offert. 1 K, Györköny offert. 2 K 44 f., egy franzföldi egyháztág 1 K, Mód Lénárd lelk. Vas-Simonyi 1 K: *összesen 26 K 47 f.*

2. **Barcs részére:** dr. Walsér Gyula lelkész Igló, eladott „Emléklapok“-ért befolyt felülfizetések 8 K 80 f.

A nemesszívű adakozóknak hálás köszönetet mondva, lapunk perselyét az új évben is olvasóink áldozatkészségébe ajánljuk.

Szerkesztőség.

Üzenetek.

A „**Missziói Lapok**“ ezen számával a X. évfolyamot nyitom meg. Nagy dolog ez hazai viszonyaink között, hol a hitközöny annyira megnehezít minden egyházi munkát s annyira gátolja a hit talajából fakadó keresztény szeretetmunkásság fejlődését. De ha figyelembe vesszük, hogy a lap dacára annak, hogy egy nálunk eddig csaknem ismeretlen egyházi munkatéren üttörő munkát végzett, minden külségély nélkül már 9 év óta meg tudott élni s egyre szaporodó olvasókört biztositott magának, — ugy ebből egyrészt azt látom, hogy az egyház bel- és külmissziói munkája iránti érdeklődés nálunk is emelkedőben van, másrészt pedig azt, hogy a lap kiadásával talán még sem végzek hiábavaló munkát. *Ezt a X. évet jubileumi évnek szeretném tekinteni* s azért a „Missziói Lapok“-at már külsőleg is tetszetősebb ünnepi díszbe öltöttem. De a munkatársak apostoli lelkesedésű gárdája is oly sok értékes dolgot bocsátott már eddig is rendelkezésemre, hogy a jelen jubileumi évfolyam az eddigieket belső értékre is jóval felül fogja mulni. Tisztán az előfizetők számától függ, hogy a lap terjedelemre is gyarapodjék. 300 előfizető mellett 12 két íves füzetet nyújthatnék s ugy vélem hogy ez nem volna hazai egyházunk kárára. Igen kérem eddigi előfizetőimet, hogy maradjanak hűek a „Missziói Lapok“-hoz, de egyben felszólítom egyházunk összes lelkészeit, felügyelőit és tanintézteit, járuljanak hozzá előfizetésükkel ezen egyetlen hazai evangélikus bel- és külmissziói folyóirat fenntartásához és fejlesztéséhez. Legjobb az előfizetést rögtön beküldeni, de egy levelező-lapon kifejezett kívánságra szívesen várok július elejéig. — **W. J. Ujbanovce.** Köszönöm a kitünő cikket, de csak a márciusi vagy áprilisi számban hozhatom. Addig elnézést s azután más cikket kérek. — **Dr. W. Gy. Igló.** Az „Emléklapok“-ért küldött 8 K 80 f. *felülfizetést* a baresi gyülekezetnek juttatom. Kérem a jökevdű vevőknek köszönetemet tolmácsolni. — **M. L. Vas-Simonyi.** A „Missziói Füzetek“ árán felül küldött 1 koronát a Lípcei Misszió javára fordítom.